

ASMENINĖ BIBLIOTEKA –
TAUTOS ISTORINĖS ATMINTIES
DALIS

KONFERENCIJA '98 PARODOS
CONFERENCE EXHIBITIONS

PRIVATE LIBRARY –
A PART OF NATIONAL HISTORIC
MEMORY

ASMENINĖ BIBLIOTEKA -
TAUTOS ISTORINĖS ATMINTIES
DALIS

KONFERENCIJA '98 PARODOS
CONFERENCE EXHIBITIONS

PRIVATE LIBRARY -
A PART OF NATIONAL HISTORIC
MEMORY

Ši knyga atspausta 200 egzempliorių tiražu,
iš kurių 27 yra numeruoti ir su
dail. Aušros Paulauskiene's ekslibriso įklaja

Ausra Paulauskiene '99 P.XS

The print-run of this book is 200 copies
including 27 numbered and with an inset of the Exlibris
by artist Aušra Paulauskiene

PANEVĖŽIO APSKRITIES
GABRIELĖS PETKEVIČAITĖS-BITĖS
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

ASMENINĖ BIBLIOTEKA –
TAUTOS ISTORINĖS ATMINTIES
DALIS

KONFERENCIJA '98 PARODOS
CONFERENCE EXHIBITIONS

PRIVATE LIBRARY –
A PART OF NATIONAL HISTORIC
MEMORY

PANEVĖŽYS
1998

b29478-2

UDK 021.4 (474.5) (091) (06)
AS35

Leidinys išleistas Panevėžio apskrities viršininko administracijos lėšomis

Issued by Panevėžys County Governor's Administration

Sudarytojai/ Editors

Genovaitė Astrauskienė

Arvydas Karaška

Kalbos redaktorius ir dailininkas/ Stylist and designer

Arvydas Karaška

Vertėja/Translator

Zita Kochanauskienė

Panevėžio apskr. G. Petkevičaitės-Bitės

Maketuotojas/ Lay out

viešoji biblioteka

Dainius Tamulionis

b29479

Ekslibrisai viršeliuose/Cover Ex libris by

Saug.

Aušra Čapskytė. 1998. K 73x66

Vilija Galdikaitė. ~1989. X, 90x57

© 1998 Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka,
straipsnių autoriai, ekslibrisų autorės

© 1998 Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Public Library of Panevėžys County, Authors and
Artists

Spaudė/Printing

UAB Nevėžio spaustuvė, Kranto g. 36, LT-5319 Panevėžys

ISBN 9986-9293-1-8

Pratarmė

Panėvėžio kultūros istorijai ypač reikšminga Panėvėžio krašto knygos ir bibliotekų raida. Šiame krašte slogiais draudimo dešimtmečiais persipynė knygnešių kelai keleliai. Ryškiausia šviesa juose švytėjo legendinis lietuvių knygias Jurgis Bielinis. Veikė nelegalios spaudos platinimo bičiulijos, garsėjo Garšvių knygnešių draugija. Atgavus spaudą, 1905-aisiais Panėvėžyje įsteigta viena pirmųjų Lietuvoje - Juozo Masiulio knygynas, o 1922-aisiais - viena geriausių to meto viešųjų bibliotekų Lietuvoje - Panėvėžio viešoji biblioteka. Apskrityje veikė gausios lietuvių ir kitataučių - lenkų, karaimų, žydų - mokymo įstaigų, draugijų, konfesijų, iškilių asmenybių bibliotekos, keletas spaustuvų. Ilgainiui Panėvėžio knygos ir bibliotekų istorijos metraščiai išsisiklaidė po įvairias apskritys ir Lietuvos bibliotekas, archyvus. Giliai nusėdo žmonių atmintyje. Panėvėžio apskritys Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, viena iš penkiolikos lietuvių didžiųjų bibliotekų, pati sukaupusi vertingų regioninės knygos ir bibliotekų istorijos dokumentų, pastaraisiais metais kryptingai pradėjo gilintis į savo krašto knygos praeitį.

1997 metais žengtas pirmasis žingsnis - surengta Aukštaitijos bibliotekų konferencija *Knyga - tautos minties saugotoja*, skirta pirmosios lietuviškos knygos 450-osioms metinėms ir pačios bibliotekos 75-mečiui. Bibliotekos veikloje jau klostosi tiriamosios, švietėjiškosios ir leidybinės veiklos pradai - 1998 metais surengta Panėvėžio krašto bibliotekų konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis* bei retrospektivinė paroda *Panėvėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai*. Išleistas nemažas parodos katalogas, o štai jau parengtas ir konferencijos pranešimų rinkinys. Pirmasis bibliotekos istorijoje. Artėja ir trečiosios, 1999 metų konferencijos - *Panėvėžio apskritys institucinės bibliotekos* bei parodos *Panėvėžio krašto institucijų knygos ženklai* metas.

Bibliotekos konferencijose šalia apskritys bibliotekininkų, archyvarų, muziejininkų, pedagogų, istorikų, dvasininkų, vis dažniau regime ir girdime įžymius Lietuvos knygotorininkus, bibliografus, bibliofilus. Tai džiugina, drąsina, įkvepia. Biblioteka, atskleisdama lietuvių ir kitų Lietuvos tautinių bendrijų raštijos paveldo vertėbes, savo dalele prisideda prie darnios visuomenės tradicijų plėtotės Lietuvoje ir išsilieja į reikšmingus Lietuvos kultūros barus.

F o r e w o r d

The development of libraries in Panevėžys region is very important to the history of Panevėžys culture. During the period of the prohibition of Lithuanian press, book spreaders were very active in the region. The most famous of them was Jurgis Blelins. The book spreaders formed illegal companies, the best known of them being Garšvių book spreaders' society.

After the retrieval of Lithuanian press in 1905 there was established one of the first bookshops in Lithuania - Juozas Masiulis bookshop, and in 1922 - one of the best public libraries in Lithuania at that time - Panevėžys Public library. Lithuanian, Polish, Karaite, Jewish schools as well as societies, confessions, outstanding personalities also had their own libraries. There were some printing - houses in Panevėžys county, too.

Eventually, chronicles of the history of Panevėžys libraries were scattered among various libraries and archives of Lithuania. They remained in the people's memories, too.

Gabriėlė Petkevičaitė-Bitė Public Library of Panevėžys County is one of the 15 biggest libraries in Lithuania. It has accumulated important documents about the history of the book and the libraries in the region. Recently the Library has been focusing on the history of the book in the region.

The first step has been made when the conference *Book - on Guard of National Thought* was organized in 1997. It was dedicated to the 450 th anniversary of the First Lithuanian Book and the 75 th anniversary of the Library. The Library has begun its research, enlightening and publishing activities. Panevėžys County libraries' conference *Private Library - a Part of National Historic Memory* and the retrospective exhibition *Panevėžys Region personal bookplates* were organized in 1998. The catalogue of this exhibition was published, too. Now we have prepared a collection of the reports of the conference. This has been done for the first time in the history of the Library. The time of the third conference is approaching. The title of the 1999 conference is *Institutional Libraries of Panevėžys County* and the exhibition *Panevėžys Region Institutions' bookplates*.

At the conferences of the Library we meet not only librarians, archivists, museum researchers, teachers, historians, priests but also famous Lithuanian book researchers, bibliographers and bibliophiles.

Disclosing the values of Lithuanian and other nationalities' cultural heritage, the Library contributes to the development of democratic society in Lithuania and promoting its culture.

Konferencijos atidarymas

Rima Maselytė

Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės
viešosios bibliotekos direktorė

Garbūs svečiai, mieli kolegos,

lygiai prieš 100 metų daktaro Leono Petkevičiaus namai lietuvybės atgimimo aušra švietė visai Lietuvai. 1898-ujų vasarą čia rinkosi Petras Avižonis, Povilas Višinskis, Jadvyla Juškytė. Tą vasarą būrelis šviesuolių keliavo per Lietuvą viešėdami pas rašytojų Žemaitę, kalbininką Kazimierą Jaunių, publicistą ir visuomenės veikėją Joną Šliūpą, kultūros veikėją Petrą Kriauciuną, vyskupą Justiną Staugaitį, rašytojų ir tautos dvasios žadintoją Vincą Kudirką. Ir šiandien mums nejusti tos šimtmečio ribos tarp juų ir mūsų. Tų gilių tikrujų kultūros vertybų trauka ta pati. Ir šiandien viliamės, kad Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimtadieniu iš mūsų susibūrimas, mūsų konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis*, taip pat surengtos parodos *Panevėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai* bei *Prisiminus Gabrielės Petkevičaitės-Bitės pasauli* (iš rašytojos knygų ir dokumentų) bus vertos gimtadieninės dovanos.

Šviesuomenės dėmesys konferencijai, Atviros Lietuvos Fondo, Panevėžio apskrities vadovų rūpestis ir parama mūsų renginiui iš tiesų teikia vilties, jog ta idėja iš tiesų yra verta dėmesio. Šiandien ypač džiaugiuosi konferencijos svečiais. Su mumis Panevėžio vyskupijos kurijos kancleris, Panevėžio Šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonas, teologijos daktaras monsinjoras Jonas Juodelis. Su mumis Vilniaus universitetas. Tai ypatingai džiugina. Svečių tarpe Komunikacijos fakulteto dekanas docentas Renaldas Gudauskas, Knigotyros katedros vedėjas, habilituotas mokslų daktaras, profesorius Domas Kaunas, sociologijos daktarė docentė Genovaitė Raguotienė, Lietuvos bibliotekininkų draugijos prezidentė Emilija Banionytė, Lietuvos ekslibrisininkų klubo prezidentas Alfonsas Čepauskas, Panevėžio apskrities vadovai, Panevėžio krašto šviesuomenė.

Jums visiems visiems linkiu pakiliais pavasarinių nuotaikos, o konferencijos prelegentams bei parodų autoriams ir rengėjams lankios išminties.

Opening of the Conference

Rima Maselytė

Director of Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Public library of
Panevėžys County

Honourable guests, dear colleagues,

Just a hundred years ago at the home of Dr. Leonas Petkevičius shone the dawn of the revival of Lithuanianism. In the summer of 1898 there gathered Petras Avižonis, Povilas Višinskis, Jadviga Juškytė. That summer a group of enlightened people were travelling around Lithuania staying with writer Žemaitė; linguist Kazimieras Jaunius; publicist, public man Dr. Jonas Šliūpas; cultural worker Petras Kriauciūnas; Bishop Justinas Staugaitis; the writer, who awakened the spirit of the nation, Vincas Kudirka. Today we do not feel the centennial gap between them and us. The attraction of deep and real cultural values is the same. Today we hope that our gathering here on the occasion of the anniversary of Gabrielė Petkevičaitė-Bitė's birthday, our conference *Private Library - a Part of National Historic Memory*, also the exhibitions *Panevėžys Region personal bookplates* and *Reminiscence of Gabrielė Petkevičaitė-Bitė's world* (from the writer's books and documents) will be a worthy birthday present.

Enlightened people's attention to the conference, supported and cared for by the Open Society Fund and the County Administration, gives hope that this idea is both urgent and interesting.

Today it's especially pleasant to meet the guests of the conference: Monsignor Jonas Juodelis Doctor of Theology, Dean of Panevėžys St. Apostles Peter and Paul Church, Chancellor of Panevėžys Bishopric Curia; Associate Professor Renaldas Gudauskas, Doctor of Social Sciences, Dean of the Faculty of Communication, Vilnius University; Professor Domas Kaunas, Habilitated Doctor of Humanities, Chair of Book Science Department, Faculty of Communication, Vilnius University; Doctor of Social Sciences, Associate Professor Genoaltė Raguotienė. Among the guests we meet Emilia Banionytė, President of Lithuanian Librarians Association; Alfonsas Čepauskas, Chair of Lithuanian Ex libris Drawers Club; the leaders of Panevėžys County Administration, the enlightened people of Panevėžys region.

I wish all the speakers of the conference, the authors and organizers of the exhibitions success, and all of you - good luck.

Konferencijos pasveikinimas

Tomas Jossas
Panevėžio apskrities viršininkas

Gerbiami konferencijos dalyviai ir svečiai,
šiandieną Panevėžio apskritys Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje
prasideda konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis*. Knyga - didžiausias žmonijos turtas. Ji atskleidžia kelius į švesą,
mokslą, meną, pažangą, socialinę ir ekonominę gerovę. Geros knygos
skaitytojui visada dosnai atsilygina - praturtina jo sielą, ugdydamos
asmenybę. Vartydami knygų puslapius ieškome išminties, šviesos ir
tikėjimo. Knygos nauda žmogui prilygsta dieviškajai ugniai. Knyga ginamės
nuo tamsos ir smurto, knyga šildome sugrubusią sielą, knygos šviesa mus
vedė ir veda pasaulio ir mūsų pačių sielos labirintais. Knyga kaip duona ir
druska reikalinga kiekvieno mūsų namuose. Nuo jų sklindanti šviesa suteikia
jaukumo, saugumo sielai ir namams. Knyga kaip draugas, į kurį galima
kreiptis patarimo, rasti paguodą ir nusiraminimą. Nuo senų laikų žmonės
vertina knygas, jas kaupia ir prižiūri. Pirmųjų knygų bibliotekos tegalėjo
sukaupti tik turtingi ir kilmingi asmenys. Nuo juų, manyčiau, ir prasidėjo
asmeninių bibliotekų istorija.

Panėvėžio krašto asmeninių bibliotekų tyrimai kol kas fragmentiški.
Šiandienos konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis* leis į tai pažvelgti įvairiais aspektais: istoriniu, kultūrologiniu,
tipologiniu, sociologiniu. Garbių prelegentų - Vilniaus universiteto
Komunikacijos fakulteto knygatyros katedros vedėjo, habilituoto daktaro,
profesoriaus Domo Kauno, socialinių mokslų daktarės docentės Genovaitės
Raguotienės, Kauno technologijos universiteto Retų knygų skyriaus vedėjos
Nijolės Lietuvninkaitės, Panėvėžio vyskupijos kurijos kanclerio, teologijos
daktaro, klebono Jono Juodelio ir kitų dėka susipažinsime su asmeninių
bibliotekų tyrimo problemomis ir uždaviniais, asmeninių bibliotekų istorija
bei žymių žmonių asmeninėmis bibliotekomis.

Malonu atstovauti šios konferencijos rémėjus. Konferencijos, kuri
formuoja pozityvų požiūrį į asmeninę biblioteką kaip dvasinių vertybų
aruodą, kultūros ir intelektualinio gyvenimo atspindį.

Ši konferencija leis pažvelgti į sukauptų knygų rinkinius kaip svarbų
Lietuvos kultūros istorijos šaltinių. O svarbiausia, paskatins visuomenę,
pamokys jaunimą kelti asmeninių bibliotekų kaupimo ir naudojimo kultūrą.

Tikiuosi, kad konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis* pasiteisins kaip vienas etapų įgyvendinant ilgalaikį Panevėžio apskritys Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos projektą, kurio tikslas yra įkurti Panevėžio krašto knygos ir bibliotekų istorijų studijų centrą.

Konferencijos darbą vainikuos parodos *Panėvėžio krašto asmenyvardiniai knygos ženklai* atidarymas. Labai malonai stebina respublikos knygotyrininkų dėmesys renginiui. Atidarydamas konferenciją, sveikinu visus jos dalyvius ir svečius. Dėkoju visiems pranešėjams, suradusiems laiko ir noro dalyvauti šioje konferencijoje. Nuoširdžiai dėkoju Panėvėžio apskritys Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos vadovams ir darbuotojams už gražią ir labai reikalingą iniciatyvą.

Konferencijai - sėkmingo ir našaus darbo!

Congratulation to the Conference

Tomas Joras
Governor of Panevėžys County

Honourable participants of the conference, dear guests,
today the conference *Private Library - a Part of National Historic Memory* begins
at Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Public Library of Panevėžys County.

The book is the greatest wealth of mankind. It opens the path to light, science, art, progress, social and economic welfare. A good book always generously repays its reader-enriches one's soul, fosters one's personality. While listing pages of books we seek wisdom, light and hope. The benefit of the book to man may be compared with Gold's fire. It helps us to defend ourselves against ignorance, violence, it warms our hearts, the light of the book has been leading us through the labyrinths of the world and of our souls. At each home a book is needed like bread and salt. The light it reflects gives cosiness and safety to our souls and homes. A book is like a friend that can give you advice and consolation. Since ancient times people have been appreciating, collecting and looking after books. The first collections of books could be afforded only by rich and noble people. I think it was these collections which started the history of private libraries.

The investigation of private libraries in Panevėžys region so far has been fragmentary. Today's conference *Private Library - a Part of National Historic Memory* will allow us to look at our past in different aspects: historical, cultural, typological, sociological. Honourable speakers: Professor Domas Kaunas,

Habilitated Doctor of Humanities, Chair of Book Science Department, Faculty of Communication, Vilnius University; Doctor of Social Sciences, Associate Professor Genovaitė Raguotienė; Head of the Department of rare books of the library at Kaunas University of Technology Nijolė Lietuvninkaitė; Monsignor Jonas Juodelis, Doctor of Theology, Dean of Panevėžys St. Apostles Peter and Paul Church, Chancellor of Panevėžys Bishopric Curia, and others will help us get acquainted with the research problems and objectives of private libraries, their history and with private libraries of famous people.

It's a pleasure for me to represent the sponsors of this conference which is forming the attitude towards a private library as an accumulation of spiritual values and a reflection of cultural and intellectual life.

This conference will allow us to look at the collections of books as an important source of Lithuanian cultural history. The main idea is that it will encourage the public, teach young people to raise the culture of collecting and use of private libraries. I hope that the *Private Library - a Part of National Historic Memory* will serve as one of the steps in the long-termed project of Gabriele Petkevičaitė-Bitė Public library of Panevėžys County which aims to establish the centre of studies for the history of books and libraries in Panevėžys region.

Parallel with the conference there will be opened the exhibition *Panėvėžys Region personal bookplates*. It's a pleasure to feel the great attention of book researchers to this conference. In the opening of this conference, I congratulate all the participants and the guests. Great thanks to the speakers, who devoted their time, taking part in this conference. A hearty thanks to the administration and the staff of Gabriele Petkevičaitė-Bitė Public library of Panevėžys County for their initiative.

I wish the conference productive work.

Asmeninė biblioteka mokslo ir kultūros akiratyje

Domas Kaunas

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto

Knygatyros katedros vedėjas,
habilituotas daktaras, profesorius

Asmeninė biblioteka atsiranda ne iš karto. Jai sukurti reikia gyvenimo. Ji lyg puošniasias rūmas statomas iš brangiausių medžiagų, atsakingai, su išskaičiavimu ir meile aukojant minties bei materialines galias. Asmeninė biblioteka yra ilgaamžė. Ji gyvuoja ir tarnauja net tada, kai jau nebéra paties kūrėjo. Asmeninę kaip ir bet kurią kitą biblioteką galima sunaikinti, bet jos negalima ištinti iš atminties. Ji atgyja net sunaikinta, iš šaknų leisdama naujus daigus ir maitindama kita vaga tekančius žinių šaltinius.

Tad kas gi yra asmeninė biblioteka? Siekiant surasti lankoniškiausią, bet talpiausią ir aiškiausią apibréžimą, peržiūrėta nemaža literatūros, specjalinių ir visuotinių enciklopedijų, taip pat ką tik Londone pasirodžiusi Geoffrey A.Glaisterio *Knygos enciklopedija (Encyclopedia of the Book)*, didžiausiai nuostabai iš viso nejdėjusi straipsnio apie asmeninę biblioteką. Suglaudus visa kas surasta ir suvokta iš patirties, galima teigti, kad asmeninė biblioteka yra individualizuotas spaudos leidinių rinkinys, skirtas asmens, šeimos arba privačios institucijos poreikiams tenkinti, kartais priduriant: privatinės nuosavybės teisės objektas, idant ją atskirtume nuo valstybinių ir visuomeninių bibliotekų. Asmeninė biblioteka dar vadinama namų arba šeimos biblioteka. Jos būna universalios, specialios ir bibliofilinės. Didžiausią vertę turi gerai sukompaktuotos, įvairių mokslo šakų darbuotojų ir bibliofilų bibliotekos. Kartais asmeninės bibliotekos perduodamos iš kartos į kartą ir tampa dinastinės arba privačios institucinės, dažnai dovanojamos mokymo ir mokslo įstaigoms; jų pagrindu dar neseniai buvo kuriamos visuomeninės ir valstybinės bibliotekos. Ne visos paminėtos asmeninės bibliotekos egzistuoja Lietuvoje. Ryškiausias pavyzdys, ko mes dar neturime, būtų praėjusių metų rudenį matyta Newbery biblioteka Čikagoje. Ji vienos giminės puoselėjama daugiau negu šimtas metų. Reikia manyti, kad po kiek laiko tokią biblioteką atsiras ir Lietuvoje. Galbūt pirmają įsteigs Lietuvos prezentai?

1993 metų pabaigoje Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje vyko XX amžiaus bibliotekų fondų istorijai skirta mokslinė konferencija.

Joje šiek tiek analizavome asmeninių bibliotekų tyrimo klausimus. Galime pasidžiaugti, kad per praėjusius metus reikalai pasistūmėjo į priekį. Keletas reikšmingesnių straipsnių pasirodė Vilniaus universiteto *Knygatyros* mokslo darbuose. Juose išsamiai apibūdintos bibliografo Vaclovo Biržiškos (autorė Nijolė Lietuvninkaitė) ir poeto Jovaro (G.Narbutaitė) asmeninės bibliotekos, suklasifikuoti ir publikuoti senosiose knygose rasti rankraštiniai knygos ženklai (Alma Bražiūnienė, S.Spiečiūtė), Vilniaus universiteto bibliotekos metraščiuose išspausdinta šioje bibliotekoje saugomą kolekciją apžvalga (V.Lukševičienė) ir vienos jų, garsiosios *Bibliotheca Sapiehana*, detalų charakteristika (Bražiūnienė). Asmeninių bibliotekų tyrimai apibendrinti *Knygatyros* enciklopediniame žodyne. Jame išspausdinta nemaža straipsnių apie išskirtinės vertės asmenines bibliotekas, žymiuosius lietuvių bibliofilus, taip pat apžvalginiai straipsniai *Asmeninės bibliotekos, Bibliofilija*. Tokioje gausioje ir įvairioje medžiagoje iškilo ir diskutuotinų klausimų, naujoviškų vertinimų. Antai, bibliofilijos, aprēpiantios savitą ir gausią bibliotekų rūši, aiškinimas. Norėta parodyti bibliofilijos, kaip kultūrinės veiklos, pokyčiai. Richardo de Bury'o ir vėlesniais laikais bibliofilijos esmę sudarė knygų ir rankraščių kolekcionavimas, malšinant skaitymo alkį, gi šiandieną kolekcionavimas labiausiai tenkina žinių apie knygą poreikį. Dabartinėje bibliofilijoje viršų ima knygotyrinio pobūdžio duomenų paieška, jų sisteminimas ir iliustravimas asmeninio rinkinio arba kolekcijos pavyzdžiais.

Asmeninė biblioteka - dvasinės ir materialinės kultūros sudedamoji dalis. Ji, kaip ir kultūra, kinta, keičia turinį ir formas. Tačiau niekada nesikeičia asmeninės bibliotekos paskirtis: skatinti, ugdyti dvasinius, švietėjiškus ir kūrybinius individu, kartu ir visos visuomenės poreikius bei polinkius. Asmeninių bibliotekų ir bibliofilijos, kaip intelektualios veiklos, būklė labai priklauso nuo visuomenės materialinės ir dvasinės padėties. Tai vaizdžiai rodo knygos vartotojų perkamoji galia, bukinistinių ir antikvarinių knygynų skaičius (Vilniuje ir Kaune jų yra po 2 - 3, Stokholme - per 60, Upsaloje, panašioje į Panevėžį - apie 20), bibliofilinių organizacijų gausa, bibliofilų sajūdžio aktyvumas, knygai skirtų renginių ir spaudinių intensyvumas. Asmeninėms bibliotekoms skirta literatūra (mokslo tiriamoji, populiarinamoji, publicistinė) padeda atskleisti knygų pasaulio žmonių intelektą, psichologiją, jų knygos pažinimo interesus, kūrybos paskatas ir galias, kultūros suvokimą ir jų pačių kultūrą. Asmeninės bibliotekos savininko kryptingas knygų ir kitų spaudinių fondo ugdymas žymiai skiriasi nuo viešujų bei specialiųjų bibliotekų veiklos, nes asmeninės bibliotekos savininkas vadovaujasi asmeniniaisiais interesais ir polinkiais. Jo biblioteka

palaipsniui įgauna individualumo, daugiau ar mažiau išreikštų kolekcijos požymiu, kurie ypač akivaizdūs bibliofilo asmeninėje bibliotekoje. Pastarajai būdingas kitas skiriamasis požymis - ribotas prieinamumas. Mes privalome susitaikyti su tuo, kad bibliofilų bibliotekos buvo, yra ir bus uždaresnės, nes susijusios su vertybų, kartais net ypatingos svarbos, apsaugos poreikiu. Tačiau bibliofilija nepripažįsta ir nesitaiksto su saviizoliacija. Tai jau patologijos sfera, vadinama bibliomanija, atsidurianti už kultūros ribų. Bibliofilo veikla, grįsta labai giliu kolekcionuojamą knygų ir kitų spaudinių pažinimu, yra iš dalies, o kai kada ir esminė mokslo tiriamoji veikla. Bibliofilas dažniausiai yra vidurkelyje tarp mokslo mėgėjo ir profesionalo. Neatsitiktinai daugeliui mokslininkų, ypač humanitarų, bibliofilija nesvetima. Jų interesus sureikšmina pats objektas, kuris yra ne knyga, kaip daiktas, o tos knygos daugialypis pasaulis. Bibliofilas domisi ir kaupia žinias apie knygos autorių, jos sukūrimo aplinkybes, išleidimą ir spausdinimą, dailininką, iliustracijas, įrišimą, popierių, kiekvieno egzemplioriaus likimą, jo savininkus, nuosavybės ženklus (ypač ekslibrisus), knygos vaidmenį visuomenės gyvenime ir jos socialinę aplinką. Žinovų, bibliofilų kolekcijos ir kitos turtingos asmeninės bibliotekos ilgainiui įgauna didelę kultūrinę, kartu ir materialinę vertę. Jos galiausiai užpildo nacionalinės reikšmės mokslinių ir universalijų bibliotekų fondų spragas ir taip visuomenei sugrąžina didelės svarbos literatūros, mokslo ir meno kūrinius. Taigi, geros, kryptingos ir turtingos asmeninės bibliotekos kūrėjas yra ne masinės, bet profesionaliosios kultūros rėmėjas ir dalyvis.

Asmenines ir ypač bibliofilines bibliotekas būtina tyrinėti, populiarinti, plėtoti ir įvairiais būdais remti jų savininkų sajūdį, sudaryti jiems palankią visuomeninę terpę. Visuomenės, bet ypač bibliotekininkų ir knygtyrininkų pareiga viešinti asmeninių bibliotekų puoselėjimą ir problemas, savininkų, rėmėjų ir oponentų diskusijas prie apskrito stalo ir spaudoje, dažninti pažintines parodas, talkinti, rengiant retenybių ekspozicijas bendraminčiams, rinktinei ir plačiajai publikai, nuolat kelti asmeninių bibliotekų likimo ir išlikimo klausimus, dalykiškai ir taktiškai siūlyti paslaugas juos sprendžiant. Darbų, kurie žadintų asmeninių bibliotekų gyvastį ir plėtrą, gausa skatina juos diferencijuoti, konkretinti. Derėtų spręsti tokias asmeninių bibliotekų ugdymo ir tyrimo užduotis:

skatinti regioninį asmeninių ir ypač bibliofilinių bibliotekų savininkų sajūdį, pirmiausia jį siejant su kraštotoira ir šalityra;

šalies ir regiono spaudoje sistemingai skelbti straipsnius apie asmenines bibliotekas, kolekcijas ir atskiras knygas, atskleisti jų likimus, pristatyti savininkus, skleisti jų patyrimą;

parengti ir vietinėse mokyklose bei šeimose įgyvendinti švietėjišką programą asmeninės bibliotekos tema;

įšaiškinti kelių kartų krašto inteligenčių ir šviesuolių sudarinėtas asmenines bibliotekas, apie jas surinkti publikuotus ir archyvinius duomenis, užrašyti liudininkų atsiminimus ir dabartinių savininkų (jei yra) parodymus;

suregistruoti krašto žymesnių asmenų (mirusių ir gyvenančių) asmenines bibliotekas: buvimo vietą, savininką, rinkinio dydį, turinį, savitumus, likimą (jei nebeegzistuoja);

rinkti genealoginę, biografinę ir ikonografinę medžiagą apie asmeninių bibliotekų savininkus;

fiksuoti lietuvių išeivijos knyginius ryšius su tėvyne, skatinti ir organizuoti išeivių asmeninių bibliotekų perdavimą tėvynei;

registruoti krašto asmeninėse bibliotekose saugomas autograuotas knygas, sudaryti jų kartotekas;

registruoti ir aprašyti represijas patyrusias asmeninių bibliotekų knygas, sudaryti jų kartotekas;

sudaryti krašto dailininkų sukurtų ir krašto žmonėms skirtų knygos nuosavybės ženklų - ekslibrisų - rinkinius;

skatinti ir mokytis asmeninių bibliotekų savininkus sudarinėti knygų katalogus, tvarkyti fondus, nuosavybės ženklaus - ekslibrisais, antspaudais, įrašais - žymėti knygas;

parengti išsklaidytų asmeninių bibliotekų katalogus, atliki jų aprašomają rekonstrukciją (pirmoji užduotis - Vaclovo Biržiškos biblioteka);

parengti asmeninių bibliotekų tyrimo šaltinių bazę:

a) sudaryti literatūros apie asmenines bibliotekas bibliografinę rodyklę,

b) registruoti ir publikuoti archyvinę medžiagą (ypač dvarų kultūros laikotarpio, Lietuvos nepriklausomybės 1918 - 1940),

c) užrašyti ir skelbti atsiminimus apie bibliofilines ir iškilesnių žmonių asmenines bibliotekas,

parengti informacinę knygelę apie svarbiausias šių dienų asmenines bibliotekas;

parengti asmeninių bibliotekų tvarkymo vadovėlių arba bent metodinius nurodymus;

apibendrinti Lietuvos asmeninių bibliotekų raidą ir teoriją, teikti rekomendacijas.

Šios užduotys įveikiamos dirbant draugingai. Asmeninių bibliotekų ugdymo ir sajūdžio plėtros turėtų imtis viešosios bibliotekos, bibliofilų klubai ir savo vietos naujajame gyvenime nerandanti Lietuvos knygos draugija, patirties apibendrinimo, rekomendacijų rengimo - mokslo žmonės, bibliotekininkystės metodininkai. Sutelktos jėgos tikrai duos gerų rezultatų ir sureikšmins asmeninių bibliotekų vaidmenį Lietuvos mokslui, kultūrai ir visam dvasiniam gyvenimui.

Private library from the point of view of science and culture

Summary

Domas Kaunas

Habilitated Doctor of Humanities, Professor,

Chair of Book Science Department

of the Faculty of Communication at Vilnius University

Private library in different aspects, the main types (universal, special, bibliophile) and specific features of private book collections are discussed in the report. Private library is valued as an important and vital part of the nation's spiritual and material culture. The speaker presents a thorough and professional programme of the development and research of private book collections. The significance of private libraries for the science and culture of Lithuania could be risen by common efforts of public and other libraries, bibliophile clubs, Lithuanian Book Society, scientists.

Asmeninė biblioteka istorijos kryžkelėje:
Juozo Tumo-Vaižganto ir Stanislovo Didžiulio
knygų likimai

Nijolė Lietuvninkaitė
Kauno technologijos universiteto
Retų knygų skyriaus vedėja

Neatsitiktinai temai *Asmeninė biblioteka istorijos kryžkeleje* atskleisti pasirinktos Vaižganto ir Didžiulio bibliotekos. Jos nuėjo sudėtingą kelią nuo spaudos draudimo laikotarpio iki mūsų dienų. Abiejų likimai gyvai ir betarpiškai atskleidžia asmeninės bibliotekos santykį su istorija ir visuomenės kultūra.

Pats Vaižgantas laikė save bibliofilu, kuriam knyga - ne pramoga, o būties dalis. Jis ne tik kaupė asmeninę biblioteką, bet ir raše apie bibliofilijos kultūrinę reikšmę, kélé knygų platinimo ir skaitybos problemas, visa siela pasinérė į *XXVII knygos mėgėjų* draugijos organizavimą bei veiklą. Būtent lietuvišką knygą Vaižgantas laikė pačia stipriausia tautos dvasine jungtimi.

Sugrįžkime prie Vaižganto asmeninės bibliotekos ištakų, ten, kur prasideda žmogaus ir jos likimas. Vaižgantas yra pasakęs: *Kai mažam vaikui į rankas tévas įduoda pradžiamokslį, įduoda jam visą biblioteką, gan greit visos žmonijos knygynus ar bent jų raktą.* Dar vaikystėje įskiepyta ir prigijusi meilė knygai vėliau atlaikė visus laikmečio skersvėjus, kurie blaškė Vaižgantą po Lietuvą ir pasaulį. Jau Daugpilio realinėje mokykloje jis pamėgo literatūrą, plačiau susipažino su lietuviška spauda. Pats irgi įsigydavo knygų, bet asmeninės bibliotekos pradžia - 1888 metais pradėtos studijos Kauno kunigų seminarijoje. Čia nacionalinę savimonę bei domėjimąsi lietuvių kalba ir spauda žadino prof.Kazimieras Jaunius.Būsimasis kunigas ir rašytojas Juozas Tumas (kaip ir ne vienas jo kolega) sukaupė pirmajį lietuviškų spaudinių rinkinėlį. Seminarijos vadovybė nusprendė nutraukti tokią studentų veiklą, prieštaraujančią carinei valdžiai. Ji paskelbė provokacinę žinią apie artėjančią kratą ir privertė seminaristus sunaikinti turėtas bibliotekėles. Vaižgantas niekada neužmiršo šio skaudaus smūgio. Vėliau jis raše: *Viską sudeginau ir aš, ką turėjau. Ir aš gelbėjau įstaigą. Bet vargu randu kitą atsitikimą tiek bjaurų, tiek mane skroste skrodžiusį, kaip tas savo rankom už savo studentiškus, kita ko atsisakius, pinigus supirkinėtų spaudos retėnybių deginimas.* Gavęs

paskyrimą į Latviją. Mintaujoje Juozas Tumas nuo 1894 metų pradėjo nuosekliai kaupti asmeninę biblioteką. Po penkerių metų jau turėjo 433 knygas. Su bibliofilo ugnele tvarkė savo biblioteką: pats sudarė spaudinių sąrašą - inventorių, knygas žymėjo antspaudu *KUNIGO JUOZAPO TUMO KNINGYNAS*. Jis vienas pirmųjų įsigijo knygos antspaudą su lietuvišku išrašu. Kadangi Vaižganto bibliotekos sudėtis yra aptarta mokslo darbuose *Knygotyra*, žurnale *Metai*, plačiau apie tai nekalbėsime. Jau tuomet Juozo Tumo bibliotekoje kaupėsi Lietuvos istorijos, filosofijos, teologijos, grožinės literatūros leidiniai. Kadangi jis aktyviai dalyvavo lietuvių draudžiamos spaudos platinime, bibliotekoje buvo nemaža tokų spaudinių. 1914 metais Vaižgantas išvažiavo dirbtį į *Rygos garso* redakciją. Kartu vežesi ir savo biblioteką. Pirmasis pasaulinis karas nubloškė jį, kaip ir daugelį lietuvių, į Rusiją - Peterburgą ir Voronežą. Biblioteka keliavo kartu ir taip pat augo. Kaip prisiminė menotyrininkas Paulius Galaunė, Vaižgantas kartą pasidžiaugė, kad užsiprenumeravo Aleksandro Benua *Visuotinio meno istoriją*. 1917 metais Vaižgantas išvyko Švedijon - į Stokholmą. Rusijoje liko ir biblioteka, ir archyvas. Jų Vaižgantas nesusigrąžino, nes visas turtas per revoliucijos sumaištį dingo be žinios.

I Lietuvą Vaižgantas grįžo 1918 metais. Iš naujo ėmėsi kaupti asmeninę biblioteką. Per 15 metų jo namuose susirikiavo 1879 pavadinimų knygų bei XIX-XX amžiaus pradžios lietuviškų periodinių leidinių kolekcija. Knygų lentynas talpino rašytojo, literatūros istoriko bei kritiko, prisiekusio teatro gerbėjo, dailės mėgėjo, teologo bei visuomenininko interesus atitinkanti lektūra. Čia būtina pažymeti, kad Vaižgantas niekada neapsiribojo vien asmeniniiais bibliofiliniais interesais. Straipsnyje *Dvejopa bibliofilybė, išspausdintame XXVII knygos mėgėjų metraščio pirmame tome, jis rašė, kad yra perleidęs per savo rankas bent ketvertą tūkstančių knygų, o toliau pabrėžę savo nuostatą paremti reikalingais leidiniiais ištaigų arba draugijų bibliotekas. Taip iš jo namų iškeliaavo kone pusę per gyvenimą sukauptų spaudinių. Besikuriančiai Lietuvių mokslo draugijos bibliotekai 1907 metais Vaižgantas padovanojo 414 lituanistinių leidinių, parėmė Kunigiškių pradinę mokyklą savo téviškėje, 1923 metais atsiliepė į kvietimą padėti tik įsteigtai jauno Lietuvos universiteto bibliotekai ir paaukojo 552 knygas. Tokie poelgiai iškalbingai liudija Vaižganto požiūrį į knygos reikšmę lietuvių kultūrai bei mokslui. Savo spaudinių turto likimu jis pasirūpino ir 1933 metais rašytame testemente. Visas palikimas atiteko Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekai su daug sakančia sąlyga: *rasti mano paminklams patalpą patogiai naudotis studentams knygomis.**

Vaižganto valia išspildė. Testamento vykdytojas ir bibliotekos vadovas prof. Vaclovas Biržiška gavo papildomas patalpas universiteto Didžiuosiuose rūmuose. Praėjus lygiai metams po Vaižganto mirties, 1934 metų balandžio 29 dieną atvėrė duris memorialinis muziejus. Čia tilpo baldai, daiktai, paveikslai, rūpestingai sutvarkyta asmeninė biblioteka (knygose atsirado dar vienas antspaudas *VAIŽGANTO MUZIEJUS*), archyvas ir ... vis dar linksmai čiulbėjo svečiams Vaižganto numylėtos kanarélės. Greta įsikūrė Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, globojęs visą muziejų. Lankytojų ir skaitytojų netrukė. Vaižganto muziejaus veiklą sustabdė permainingi 1941 metai - tarybinė okupacija bei prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas.

Asmeninė biblioteka 1944 metais pateko į bendrą Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos fondo saugykla. Ji buvo iš naujo inventorinama. Artėjant Universiteto reorganizavimui, kuris įvyko 1950 metų pabaigoje, iš anksto prasidėjo bibliotekos spaudinių ir rankraštyno dalybos. Jos taip pat neaplenkė ir Vaižganto palikimo. Didžioji dalis knygų ir periodinių leidinių liko vietoje - Kauno politechnikos instituto bibliotekoje. Jie buvo išsklaidyti bendrame fonde. Dalį knygų (ypač neprilausomybės laikotarpio) ir periodiką nuo skaitytojų paslėpė geležinės specfondo durys. Tarybinės okupacijos metais Vaižganto biblioteka ne kartą patyrė nuostolių. Glavliito nurodymu 1953 metais buvo sunaikinta nemaža Vaižganto kruopščiai rinktų vertingų lietuviškų periodinių leidinių (dažniausiai - religinės pakraipos) ir knygų. Pavyzdžiu, kultūros istoriko prof. Levo Karsavino veikalų. Tiesiog sukrečia įrašai inventoriaus knygoje: *Nurašyta į makulatūrą*. Dalis spaudinių, nekreipiant dėmesio į jų prilausomybę Vaižganto rinkiniui, buvo perduota Vilniaus universiteto ir kitoms bibliotekoms. Apskritai, ilgą laiką asmeninių bibliotekų rinkinių registravimu ir tyrinėjimu niekas nesirūpino. Padėtis pradėjo keistis tik 1978 metais, išteigus Retų knygų skyrių. Netrukus čia imtasi ir asmeninių bibliotekų tyrinėjimo. 1984 metais Vaižganto knygos vėl apsigyveno kartu. Vėliau sugrįžo iš specfondinės tremties ir kiti leidiniai, išskyrus periodiką, kuri iki šiol yra bendrame fonde. Jau paskelbta Vaižganto bibliotekos komplektavimo ir sudėties apžvalga, aptartos marginalijos ir knygos ženklai, suruoštos kelios parodos. Rinkiniu, kuriame yra 1020 leidinių, naudojasi skaitytojai. Vėl galime pildyti Vaižganto valią ir tikėti, kad jo knygų daugiau nepalies naikinanti ranka.

Kauno Karo muziejaus sodelyje atstatytoje Knygnešių sienelėje tarp pasižymėjusių knygų skleidimo organizatorių matome Stanislovo Didžiulio -

Griežionelių bibliofilo - pavardę. Jo asmeninei bibliotekai tenka išskirtinis vaidmuo lietuvių kultūros istorijoje. Spaudos draudimo metai užgniaužė legalių lietuviškų bibliotekų kūrimą. Pirmieji bandymai rinkti lietuviškus spaudinius kilo už Lietuvos ribų. Tokius rinkinius kaupė Tilžės lietuvių kultūros draugija *Birutė*, lietuvių emigrantų draugija *Želmuo* Paryžiuje. Pastaroji savo daugiau kaip 200 pavadinimų knygų ir periodikos rinkinių laikė nacionalinės bibliotekos užuomazga. Tuo tarpu Didžiojoje Lietuvoje tokios veiklos tegalėjo imtis privatūs asmenys. Nebodamas grėsiančių carinės valdžios represijų, tam ryžosi ir Didžiulis. Griežionélėse jis sukaupė turtingiausią to laikotarpio lituanistinę biblioteką, kuri traukė lietuvių šviesuomenę. Šia biblioteka iki 1904 metų naudojosi žymūs nacionalinio judėjimo veikėjai kaip Jonas Jablonskis, Liudas Vaineikis, Antanas Baranauskas ir kiti. Atgavus spaudą, skaitytojų gretas papildė Jonas Basanavičius, Jurgis Šlapelis, Mykolas Biržiška ir daugelis kitų.

Tapti bibliofilu Stanislovą Didžiulį paragino ji privačiai lavinęs Andrioniškio kunigas Antanas Viskantas. Šiuo keliu Didžiulis pasuko 1870 metais. Vėliau iš tėvų paveldėjęs Griežionelių vienkiemį, 1877 metais vedė lietuvių kalbos ir tautosakos mylėtoją bei būsimą rašytoją Liudviką Nitaitę. Nuo tada iš Didžiulių sodybos toli pasklido lietuviško žodžio šviesa.

Spaudos draudimo sąlygos vertė dalyti biblioteką į dvi dalis: legalią ir slaptą. Abi jos turėjo vertingų lietuviškų spaudinių. Lituaniaka atkeliaudavo iš Vilniaus, Varšuvos, Krokuvos, Peterburgo, Rygos knygynų ir antikvariatų. Sunkiau buvo kaupti XVII - XVIII amžiaus lietuvių rašytijos turtą. Didžiulis sugalvojo tokį būdą. Naujas lietuviškas maldaknygės mainė į senuosius spaudinius. Namų bibliotekos komplektavimą vaizdingai apraše Liudvika Didžiulienė savo atsiminimų knygoje *Ką aš beatmenu*, išleistoje 1926 metais Kaune. Legalioji bibliotekos dalis 1885 metais turėjo 700 leidinių. Nuo 1884 metų Didžiulus nuolat persekiojo žandarai. Per kratą 1885 metų vasario 21 dieną jie paėmė 16 knygų, o balandžio 1 dieną išsivežė visą legalią biblioteką, nes slaptosios nerado. Vėliau daugumą knygų sugrąžino, o 164 išsiuntė Peterburgo cenzoriams. Ten draudžiamą literatūrą pripažino 22 knygas, bet Stanislovas Didžiulis nenusileido ir 18 jų atgavo. Didžiulių, kaip įtartinų lietuviškos spaudos mėgėjų, pavardes istorikas prof. Vytautas Merkys aptiko keliose 1895-1899 metų politinėse spaudos platintojų bylose.

Slaptosios bibliotekos rinkimas prasidėjo dar *Priešaušryje* ir tiesiogiai siejosi su lietuviškos spaudos platinimu. Didžiulis palaikė ryšius su Mažosios Lietuvos spaustuvininkais bei leidėjais. Jis pats bendradarbiavo

Aušroje ir kitoje spaudoje. I Griežionėles pramynė takus knygnešiai. Didžulis padėjo žymiajai Garšvą knygnešių draugijai. Nelegalios bibliotekos slaptavietė išliko iki mūsų dienų. Ši unikalų spaudos draudimo metų paminklą įrengė stalias ir bibliotekos skaitytojas Stasys Jucevičius. Jokie šnipai ar žandarai nesugebėjo rasti slaptavietės. Didžiulių sodyboje 1968 metais buvo atidarytas muziejus.

Stanislovui Didžiuliui rūpejo ne tik kaupti biblioteką. Jis išbandė jėgas ir bibliografijos srityje. Rankrašiuose liko Vilniaus viešosios bibliotekos lietuviškų knygų bibliografijos sąrašas, sudarytas apie 1880 metus, lituanikos rodyklė. Didžulis bendradarbiavo su žinomais bibliografais Silvestru Baltramaičiu, Eduardu Volteriu, Karoliu Streicheriu, Mauricijum Stankevičium. Tuo pačiu palaikė su jais bibliofilinius ryšius. Biblifilo ir bibliografo veikla nutruko 1906 metais, kai Didžulis su sūnumis buvo suimti ir ištremti už dalyvavimą 1905 metų revoliucijoje. I Lietuvą jis grįžo tik 1924 metais, o po metų mirė.

Griežionelių biblioteka vėliau sulaukė tokio likimo. Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka 1930 metais už simbolinę kainą įsigijo 300 lituanistikos ir lituanikos knygų. Tarp jų buvo net 3 Konstantino Sirvydo trikalbio žodyno egzemplioriai ir ypač daug spaudos draudimo metų leidinių. Stanislovo Didžiulio biblioteka ateities kartoms išsaugojo nemaža labai retų spaudinių. Pateiksiu tik vieną pavyzdį. Šiuo metu Lietuvos bibliotekose (Vilniaus universiteto ir Kauno technologijos universiteto) yra žinomi tik 2 Johanno Zabermano sudaryto ir Tilžėje išleisto *Kalendoriaus katalikų ant metų 1869*. Tai pirmasis specialiai Didžiajai Lietuvai skirtas katalikiškas kalendorius, išleistas Tilžėje. Griežionélėse ne kartą lankėsi žymusis bibliografas Vaclovas Biržiška. Jis gaudavo Universiteto bibliotekai įdomių spaudinių ar rankraščių, medžiagos rengiamai retrospektyviajai nacionalinei bibliografijai. Biržiška nepraleido progos Griežionélėse įsigyti retesnių spaudinių ir savo paties asmeninei bibliotekai. I Universiteto biblioteką 1941 metais pateko Didžiulių bibliotekos rankraštinis katalogas. Iki mūsų dienų išliko viena dėžutė, pažymėta antruoju numeriu. Kita katalogo dalis kol kas dingusi be žinio. Šis katalogas yra autentiškas šaltinis, atskleidžiantis Didžiulių bibliotekos sudėtį. Išlikusioje dalyje yra aprašytos 868 knygos: 533 lietuviškos, 253 lenkiškos, o likusios kitakalbės. Lietvių religinė ir pasaulietinė spauda apima 1750 - 1920 metų laikotarpį. XIX a. lituanika supažindina su Lietuvos istorija, archeologija, etnografija, lietuvių kalbos ir spaudos tyrinėjimais. Bibliografiniai aprašai kataloge yra dėstomi pagal knygos vietą lentynose.

Šiuo metu Kauno technologijos universiteto bibliotekoje yra iki 60 Didžiulio bibliotekos knygų. Nemažai jų saugo Vilniaus universiteto biblioteka. Po Antrojo pasaulinio karo Didžiulių vaikai likusias Griežionėlėse knygas perdavė Lietuvos Mokslų akademijai.

Juozą Tumą-Vaižgantą ir Stanislovą Didžiulį siejo gilus pasišventimas Knygai. Jie žvelgė į ją kaip tautos dvasinį paveldą, jautė būtinybę ji kaupti, saugoti ir perduoti visuomenės poreikiams. Šios asmeninės bibliotekos yra svarbus lietuvių kultūros ir knygos istorijos šaltinis. Taip pat jos priartina prie mūsų Vaižganto ir Didžiulio asmenybes, papildo jų portretus naujais bruožais.

Apžvelgti knygų likimai betarpiškai parodo istorijos nulemtų sąlygų poveikį bibliofilinei veiklai Lietuvoje. Spaudos draudimo metai, karinės okupacijos, sovietinis režimas žalojo ir naikino asmenines bibliotekas, slopino jų tyrimus. Mes privalome labiau rūpintis šio palikimo išsaugojimu bei esminiu jo kultūrinės ir mokslinės reikšmės atskleidimu.

**Private library at the crossroads of history:
the destiny of Juozas Tumas-Vaižgantas' and
Stanislovas Didžiulis' books**

Summary

Mijołė Lietuvninkaitė
Head of the Department of Rare books
of the Library at Kaunas University of Technology

The path of the book collections of famous Lithuanian writer Juozas Tumas-Vaižgantas and bibliophile Stanislovas Didžiulis has been complicated and long from the period of the prohibition of the Lithuanian press till now. The destiny of both book collections discloses the relationship of a private library to history and culture. Both bibliophiles devoted themselves to Book. They both considered Book as the nation's spiritual heritage and felt necessity to accumulate it and hand over to the needs of the society.

These book collections are important to Lithuanian culture and history of book. They also bring the prominent personalities of Valžgantas and Didžiulis nearer to us, add some new features to their portraits.

The destiny of Vaižgantas' and Didžiulis' book collections show us the impact of historical circumstances on the bibliophile activities in Lithuania.

The period of the prohibition of the Lithuanian press, military occupations, Soviet regime damaged and destroyed private libraries, suppressed their research. Nowadays we must try to preserve the heritage of private book collections and disclose their cultural and scientific significance.

Monsinjoro Jono Juodelio biblioteka

Jonas Juodelis

Monsinjoras, teologijos daktaras,
Panevėžio vyskupijos kurijos kancleris,
Panevėžio šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonas

Daugiau nei penkiasdešimt metų iš sakyklų ir kitur vis kalbu, kalbu. Bet šiandien, eidamas pas jus, mąsciau, ką reikėtu papasakoti. Galbūt apie tai, kaip susikaupė mano biblioteka. Likimas lémė, kad gyvenau gan įvairiu istoriniu ir politiniu laikotarpiu Lietuvoje ir už Lietuvos ribų. Galimybų įsigyti knygų tikrai buvo nemaža. Matyt, todėl, kad jas mēgau. Atménau, dar vyresniųjų klasių gimnazistukas čia, Panevėžy, labai daug skaičiau. Bet tada dar ne savasias knygas skaičiau. Ir kai radosi pirmoji galimybė, kankinausia - ar sau nusipirkti pasirodžiusį knygynę Jono Barono *Rusų-lietuvių kalbų žodyną*, ar téveliu Jono Kriščiūno *Bitininkystę*. O abiejų knygų kaina ta pati, lygiavertė, po 24 litus. Tada tai buvo labai brangu. Vis dėl to tévelio naudai nusprendžiau, kad pirksiu *Bitininkystę*. Ir jis ją visą gyvenimą taip ir vartinėjo, net ji gerokai sudilo, nors buvo gerame popieriuje išspausdinta ir gražiai išrišta. Paskui, kai jau pats savarankiskai pradėjau gyventi ir pasimaišydavo pinigų, tikrai buvo daug galimybų knygoms įsigyti. Kelis kartus važiavau į Rygos antikvariatą. Labai daug knygų gavau tada. Matyt, buvo inteligentų palikta. Ypač prancūzų kalba. Taip garsiosios Prancūzų Akademijos narių parašyti arba tos Akademijos premijuoti veikalai atsidūrė pas mane. Ir dar keletą kartų lankiausi. Iš tolo jau pažindavo mane, net ir kai tarnautojai pasikeitė. O paskui, kai tik tek davavo kur nors atsidurti, ar Europos krašte ar už vandenyno - Jungtinėse Valstijose , Afrikoje, nebuvu tokio atsitikimo, kad būčiau grįžęs be naujų knygų. Net iš lagerio atsivežiau knygų, nes ten būdavo galima užsisakyti knygų paštu. Be abejo,

užsisakydavau puikių autorių vadovėlių. Buvau įsigijęs ispanų, italų kalba ir juos grįždamas parsivežiau. Ypač paskutiniuoju metu užsimezgė pažintys su daugeliu žmonių - kunigų ir pasauliečių, kiuose kraštuose gyvenančių. Tai jie, man grižtant į namus, ne tik įdėavo dovanų-knygų, bet ir atsiųsdavo. Ir dabar neretai, gal daugiau lietuvių kalba, gaunu knygų iš Amerikos ir Kanados tautiečių. Esu daug įsigijęs knygų ir kitomis kalbomis. Tik va skaityti labai daug galėjau tik tuomet, kai mūsų bažnyčios žmonių veikla buvo suvaržyta. Ir daug skaičiau. Gal net ne tiek daug pasirinkdamas. Pakliūdavo knyga - ir skaitydavau. Maždaug nuo šešiasdešimtųjų metų pradėjau užrašinėti išrašus iš skaitomos knygos. Skaitydamas pasižymédavau daug vietų, paskui tik keletą pasirinkdavau ir originalo kalba išsirašydavau. Rašiau į storus, maždaug dvių šimtų puslapių languotus sasiuvinius, idant eilutės būtų viena šalia kitos. Tokių sasiuvinių dabar jau turiu prirašytų apie dešimt. O, neabejoju, knygų aprėpta apie porą tūkstančių. Dabar, žinoma, darbų begalės. Knygos, kurias skaitau, labai storos. Pamažu perskaitaus ir ką nors iš jų beveik nebeišsirašau, pasižymiu tik perskaitytą knygą. Ką nors grupuoti kaip bibliotekų specialistai daro ir negalėjau, ir nesiryžau. Nes tada neliktų laiko užsiémimui, kuris man labai mielas - švietimuisi, žinių kaupimui, jų perteikimui kitiems. Gal kas kada padės klasifikuoti, nežinau...

Kokių knygų turiu? Specialistai labai senų ar retų antikvarinių nerentu, nes nebeturėčiau kur jų dėti. O Šv.Raštą, Senajį ir Naujajį Testamentą tikrai daugiau kaip 10-čia kalbų turiu. Galiu palyginti ir įvertinti, jei kas nors pasiūlo įsigyti. Išairiai metais leistų Testamentų vertimų lygi jau puikiai skiriu.

Enciklopedijų taip pat turiu. Turiu vieną tokią labai charakteringą, rusų kalba Jevreiskaja enciklopedija. Kažkada kirpėjas žydas.matyti, iš kur išgirdės, mane kirpdamas sako: *Ui, ponas, jūs parduokit tą knygą. Sakau: Aš knygų nepardavinėj, tik galiu dovanoti bet ji per brangi yra, kad aš jums ją dovanočiau.* Iš tikrujų nė vienos knygos nesu pardavęs, o dovanojęs nemažai. Tas, kurias jau perskaitęs, kurios nebe tokios reikšmingos. Tegu užleidžia jos vietą kitoms. O be to, yra kurie nori studijuoti, kurie stengiasi. Jiems tokias dovanoju. Mano biblioteka yra žinoma visuomenėje. Būrelis prancūzų rudenį atvažiavo, tiesiog dar neįėjė į vidų, sako: *Norėjom pamatyti jūsų biblioteką.* Vienos rudens Sinoikijos metu lankési Lenkijos ambasadorius. Dar beesant toje šventėje, sveikinantis su juo, pasakiau savo pavardę: *O, sako, turit gražią biblioteką. Iš kur jūs, - sakau, - žinote? A, mūsų deputatas buvo pas jus, man papasakojo grįžęs...* Fama crescit eundo -

gandas auga plisdamas. Taigi ne stebuklai, bet, ačiū Dievui, tiek knygų turiu ir tokį, apie kurias anksčiau, prieš daugelį metų, net negalėjau svajoti...

Monsignor Jonas Juodelis' book collection

Summary

Jonas Juodelis

Monsignor, Doctor of Theology,

Chancellor of Panevėžys Bishopric Curia,

Dean of Panevėžys St. Apostles Peter and Paul Church

Monsignor has been collecting his library since his early youth. He purchased the books while travelling in Lithuania, Europe, Asia, Africa, the USA and even during the imprisonment in Soviet concentration camps. The collection includes books on religion, Lithuanian philology, art, and also fiction, encyclopedias, dictionaries. The well-known bibliophile reads most of the books from his collection in the original languages.

Bibliofilo Petro Jakšto biblioteka ir jos likimas

Jurgita Baltronaitė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto

bibliotekininkystės specialybės magistrantė

Petras Jakštė [1899 X 24 (16) Stramiliuose (Rokiškio raj.) - 1988 XI 14 Šilutėje] - Nepriklausomos Lietuvos karininkas (majoras), lyginamosios kalbotyros specialistas, aktyvus visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas, kraštotyrininkas ir žymus bibliofilas, *XXVII knygos mėgėjų draugijos* narys. Nugyveno prasmingą, kupiną veiklos, tačiau nelengvą gyvenimą*. Reikšmingas Petro Jakšto kūrybinis palikimas - jo straipsniai periodikoje. Karinėje, visuomeninėje ir jaunimo spaudoje jis paskelbė be maž 300 straipsnių, parengę per 20 kraštotyrinių rašinių.

*Petro Jakšto gyvenimo ir veiklos aprašymai - A.Matulevičiaus iž.str., S.Jakštiemės ir V.Skirkevičiaus str. Petras Jakštės - išspausdinti stambiausiam Petro Jakšto veikale *Senoji Šilutė. Medžiaga Šilutės istorijai* (1994).

Didžiausias Petro Jakšto gyvenimo kūrinys - jo asmeninė biblioteka, komplektuota dviem etapais: iki Antrojo pasaulinio karo ir po jo. Knygas pamėgo ir pradėjo jas rinkti dar ankstyvoje jaunystėje. Itakos tam turėjo tuometinio kaimo aplinka. Po spaudos draudimo dešimtmečių žmonės išmoko gerbti ir mylėti knygą. Stramilių kaimo ir jo apylinkių gyventojai buvo apsišvietę, domėjosi spauda.

Jakšto bibliofilinius interesus formavo jo profesija, išsilavinimas, pomėgiai. Kolekcionavo lietuvių kalbos mokslo veikalus, žodynus, gramatikas. Turėjo Konstantino Sirvydo *Trijų kalbų žodyno* trečiąjį leidimą, Frydricho Kuršaičio lietuvių kalbos gramatiką. Taip pat rinko Lietuvos istorijos knygas. Dalį jų gavo iš vertėjo, *Spindulio* spaustuvės techninio skyriaus vedėjo Jono Strazdo. Dirbdamas Kariuomenės Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyriuje Kaune, komplektavo čia leidžiamą karinę literatūrą ir periodiką, kitus karinės tematikos leidinius lietuvių ir užsienio kalbomis. Jakštasis nemokamai gaudavo *Lietuviškąją enciklopediją*, nes buvo jos bendradarbis. Bibliofilas turėjo pasaulio literatūros klasikų kūriinių lietuvių, lenkų, rusų, vokiečių kalbomis. Aktyviai dalyvaudamas visuomeninėje veikloje, lankydamas įvairiuose renginiuose, Jakštasis susitikdavo su rašytojais, vertėjais, redaktoriais ir pasinaudodavo proga gauti knygų su autografais - jas ypač vertino. Buvo sukaupęs ir senųjų bei meno leidinių, turėjo pirmąsias dailišias lietuviškas knygas - Lietuvos dailės draugijos leidinį *Lietuvos kryžiai* ir literatūros almanachą *Pirmasai baras*. Pas Jakštą atsidūrė atsidūrė grafų Tiškevičių bibliotekos likučiai. 1928 metais svečiavosi pas tuometinį Lietuvos vyriausiąjį notarą Vilhelmą Burkevičių ir susipažino su Raudondvario Tiškevičių turto globėju ir igaliotiniu, kuris čia atnešdavo parduoti senų knygų. Iš jo Jakštasis už 300 litų nusipirko apie šimtą XVIII-XIX amžiaus pradžios knygų lotynų, lenkų, rusų, prancūzų, vokiečių, anglų, taip pat keliolika lenkiškų, prancūziškų ir angliškų iliustruotų žurnalų komplektų,

Jakštasis dažnai lankydavosi knygynuose, buvo gerai susipažinęs su jų repertuaru. Jo tarnybos Klaipėdoje metu ten veikė tik du lietuviški knygynai - *Ryto* akcinės bendrovės Simono Daukanto gatvėje ir Anso Kunkio - Turgaus gatvėje. Juose įsigijo visus Vydūno raštus. Kaune lankydavosi Laisvės alėjos knygynuose, antikariate Lukšio gatvėje. *Literatūros* knygynė, kuris prekiavo daugiausia rusiška literatūra, įsigijo caro Nikolajaus II bibliotekai priklausiusių knygų. Leidinius užsienio kalbomis pirkdavo Vokiečių ir Pribičio knygynuose. Prieškarinės Jakšto bibliotekos katalogas neišliko arba jis nebuvo sudaromas. Remiantis apie Jakštą rašiusiu

teigimu, jis buvo sukaupės per 6500 knygų. I knygas Petras Jakštas įklijuodavo savo ekslibrisą, kurį 1928 metais jam sukūrė šiaulietis dailininkas Gerardas Bagdonavičius.

Jakštui Antrojo pasaulinio karo metai buvo sunkūs. Skaudus likimas ištiko ir jo knygas. Karui prasidėjus, savo biblioteką pervežė į tėviškę. Tačiau Jakštų namuose įsikūrė vokiečių karo lauko ligoninė. Ji užėmė visus trobesius, todėl knygas teko išgabenti. Nedidelę bibliotekos dalį Jakštas nuvežė į žmonos tėviškę Sriubiškius Rokiškio rajone. Kitas knygas priglaudė brolis Vytautas, gyvenęs nuošaliame Moškėnų vienkiemye. Atrodė, kad knygoms tai bus saugiausia vieta. Tačiau 1945 metų sausio 10 dieną sovietų kareiviai apsupo sodybą, išsivedę į kiemą sušaudė Vytautą Jakštą, jo uošvį ir atsitiktinai atėjusį kaimyną. Trobesius padegė. Kartu žuvo ir knygos. Žmonos tėviškėje buvusi bibliotekos dalis taip pat nukentėjo. Prisimindamas tuos laikus, Petras Jakštas rašė *Tai dar kartą patvirtino dėsnį, kad sukaupti knygas, turint pamégimą, pasiryžimą ir šiek tiek santaupų, nesunku, bet sunkiausia jas išlaikyti, ypač gyvenant ant Europos slenkscio, kuri laikas nuo laiko peržengia kvieсти nekviesti svečiai.*

Jakštas neprarado vilties, neatsisakė savo pomėgio ir pokario metais vėl pradėjo kaupti biblioteką. Platindamas knygas darbovietėje, nuolat lankydavosi knygynuose, įsigydavo naujausią leidinių. Senųjų spaudinių ieškojo ne tik Vilniaus, Kauno, bet ir Rygos antikvariatuose. Biblioteką papildydavo ir autorių vertėjų, redaktorių dovanotos knygos. Taip Petro Jakšto biblioteka pamažu augo, knygų skaičiumi pralenkdama prieškarinį lygi. Iki gyvenimo pabaigos jis sukaupė apie 6700 knygų.

Petro Jakšto biblioteką galima suskirstyti į dvi dalis: knygos lietuvių ir užsienio kalbomis. Literatūros lietuvių kalba buvo 5000 (75%), kitomis - 1638 (25%): rusų - 1035, lenkų - 261, vokiečių - 218, latvių - 54, lotynų - 26, prancūzų - 23, anglų - 7, vengrų ir čekų - po 3, italų - 2, žydų, estų, suomių, japonų, kinų, hebrajų, graikų - po 1. Jakšto bibliofiliniai interesai nepakito - dēmesio centre buvo kalbotyros, literatūros, istorijos, meno ir senieji leidiniai. Buvo įsigijęs nemaža kalbotyros veikalų - daugiausia dvikalbių žodynų, lietuvių, latvių, lenkų, rusų kalbų gramatikų. Didžiaivosi 20-ties tomų vokiečių enciklopedija *Der Grosse Brockhaus*. Vėliau aukcione už ją buvo siūlyta 2500 rublių.

Petro Jakšto bibliotekoje buvo daug grožinės literatūros kūrinių. Tai antikos autorių - Homero, Lukrecijaus, Euripido, Longo, Heliodoro, Charitono, Katulo, Vergilijaus ir literatūros klasikų Williamo Shakespeare, Giovanio Boccaccio, Johanno Wolfgango Goethes, Friedricho Schillerio,

Adomo Mickevičiaus, Emilio Zola, Tomo Manno veikalai. Lietuvių literatūros kolekcijoje - Simono Daukanto, Maironio, Jono Biliūno, Ievos Simonaitytės, Vytauto Mykolaičio-Putino raštai, Valančiaus, Vydūno bei kitų, tame tarpe ir šiuolaikinių autorų kūriniai. Iš rusų rašytojų labiausiai mėgiamas buvo Fiodoras Dostojevskis.

Neišblėso Petro Jakšto susidomėjimas Lietuvos istorija. Rinko rusiškų, lenkiškų autorų Lietuvos istorijos tyrinėjimus, senų dokumentų leidimus. Vertingą rinkinio dalį sudaro senieji XVII-XIX amžiaus leidiniai. Iš viso jų yra 239. Tai Vilniaus akademijos spaustuvės XVII-XVIII amžiaus leidiniai, tarp kurių yra 1693 išleistas Lietuvos Statutas ir Petro Jakšto bibliotekos pasididžiavimas - Konstantino Sirvydo pamokslų rinkinio *Punktay sakimu* antroji dalis (1644) bei *Trijų kalbų žodyno* penktasis leidimas (1713), išlikęs iš prieškarinės kolekcijos. Šiai leidinių grupei priklauso ir Jozefo Zawadzko spaustuvės knygos, XIX amžiuje Vilniuje leisti lotyniškieji raštai, po Vilniaus universiteto uždarymo Sankt Peterburge leistos knygos. Jakštasis turėjo XIX amžiaus Mažosios Lietuvos knygų, spausdintų Klaipėdoje, Friedicho Wilhelmo Horcho ir Tilžėje, Johanno Heinricho Posto spaustuvėse. Nemažai buvo surinkęs spaudos draudimo laikotarpio kontrafakcinių knygelių, leistų Tilžėje, Otto von Mauderodės, Juliuso Reyleanderio spaustuvėse, taip pat dar caro cenzūros aprobuotų leidinių, išėjusių Jozefo Zawadzko ir Rommų spaustuvėse Vilniuje. Šiomis knygelėmis domėjosi Lietuvos Knygų rūmai, rengdami *Knygų lietuvių kalba* bibliografijos antrajį tomą (1862-1904). Iš Jakšto Knygų rūmai skolinosi penkias kontrafakcines knygas, vėliau prašesi jo konsultacijų.

Iš prieškario knygų rinkinio išliko 41 grafų Tiškevičių bibliotekos knyga, 4 knygos iš caro Nikolajaus II bibliotekos, 1 grafo Aleksandro Lubomirskio knyga. Didžiąją Jakšto bibliotekos dalį užima karinė literatūra: dar prieš karą surinkti Kariuomenės Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyriaus išleisti statutai, tarnybos įstatymai, programos, taisyklės, taip pat karinės periodikos - *Kardo*, *Karo archyvo*, *Kario*, *Mūsų žinyño* kelerių metų komplektai. Buvo išsaugojės vertingus numeruotus *XXVII knygos mėgėjų* draugijos leidinius.

Jakštasis turėjo keletą leidinių apie knygos istoriją, knygos meną ir bibliofiliją. Bibliotekoje buvo dailės kūrinių, meno albumų. Didelės vertės yra Ignaco Pinkaso dešimties litografijų albumas *Wilno w avtolitograffach*, išleistas Krokuvoje 1929 metais tik 100 egzempliorių tiražu. Pokario metais susidomėjės knygų ženklais, surinko 75 ekslibrisus.

Petras Jakštės kaupė literatūrą apie Lietuvos miestus, kraštotyrinius darbus apie Mažają Lietuvą. Ši medžiaga buvo reikalinga rengiant kraštotyrinius rašinius. Ją papildė jo surinktos 84 nuotraukos su senosios Šilutės ir 40 atvirukų su senosios Klaipėdos vaizdais.

Turėjo 60-ties miniatiūrinį knygų rinkinėlį. Tarp jų - Rygoje leistos miniatiūrinės bibliotekos *Nauka i žin* 34 knygelės, Goethes *Fausto* miniatiūrinis leidimas originalo kalba.

Atskirą Jakšto bibliotekos dalį užėmė kalendoriai (turėjo apie 20 pavadinimų) ir periodiniai leidiniai (per 60 pavadinimų). Daugiausiai tai Nepriklasomos Lietuvos laikraščiai ir literatūros žurnalai: *Skaitymai*, *Keturi vėjai*, *Židinys*. Turėjo pirmajį *Aušros* numerį, Tilžėje leisto laikraščio *Šviesa* kelis numerius. Tarp periodikos užsienio kalba buvo keli XIX amžiaus pabaigos prancūzų žurnalai iš Tiškevičiaus bibliotekos.

1964 metais Petras Jakštės pradėjo tvarkyti savo gausią kolekciją, ėmė registruoti leidinius, panaudodamas tam bibliotekos inventorines knygas. Iki 1988 metų užpildė tris knygas. Irašai atitinka inventorinės knygos grafas: išrašo data, inventorinis numeris, kuris buvo rašomas ir knygos antraštiniame lape, autorius, pavadinimas, leidimo vieta, metai, kaina, leidykla (nurodoma tik trečioje knygoje), puslapių skaičius ir pastabos. Pastabose nurodydavo knygos defektus, ankstesnius knygos savininkus, pažymėdavo kontrafakcijas, dovanotas knygas, leidinius su ekslibrisais. Jakšto ranka sąraše išrašyta 6651 knyga. Po jo mirties biblioteką tvarkė žmona Sofija Jakštienė, išrašiusi dar 56 knygas. Taigi, iš viso Jakšto knygų sąraše užregistruota 6707 knygos.

Petro Jakšto broliena, vilnietis dailininkas Vytautas Jakštės sukūrė dėdės Petro bibliotekai du ekslibrisus, kuriuose išprasmino jo knygų likimą. Viename pavaizduotos iš liepsnų knygas gelbstinčios rankos, kitame - lietuviškas rūpintojėlis degančių knygų fone. Petras Jakštės rengėsi tvarkyti savo knygas, įklijuoti jose naujuosius ekslibrisus, atspausdintus Vilniaus universiteto spaustuvėje, tačiau nebespėjo. 1988 metais Petro Jakšto atminimui ekslibrisą sukūrė dailininkė Eva Labutytė.

Dalį savo knygų - itin vertingus 1175 leidinius Petras Jakštės prieš pat mirtį pardavė Vilniaus universiteto bibliotekai. Šioje kolekcijoje yra 1058 knygos lietuvių ir užsienio kalbomis, 63 pavadinimų periodiniai leidiniai. Universiteto biblioteka perėmė senuosius leidinius, kurię literatūrą, žodynus, vadovėlius, dalį beletristikos bei literatūros kritikos knygų. Likusios knygos yra Petro Jakšto namuose Šilutėje ir pas jo sūnus - pas Petrą Šilutėje ir Povilą Klaipėdoje.

Per 30 metų Petras Jakštasis sukaupė vertingą daugiakalbę humanitarinę, lituanistinę biblioteką. Kaupiama ji buvo kryptingai ir nuolat. Tai rodo jos savininko erudiciją, gerą knygų rinkos pažinimą, pomėgių pastovumą. Žymaus bibliofilo biblioteka buvo prieinama visiems knygų mylėtojams. Jis mielai skolindavo knygas kraštotyrininkams ir mokslininkams. Knygų kolekcionavimas buvo didysis Petro Jakšto gyvenimo pomėgis, reikšmingai įprasminės jo nelengvą gyvenimą. Pagarbą ir meilę knygai Petras Jakštasis išsaugojo iki pat gyvenimo pabaigos. *Norėčiau, kad visi pamėgtų ir gerbtų knygą - nuostabiausią žmogaus proto, išminties kūrinį, kad niekas neišdrįstų naikinti ir žaloti knygą.*

Petras Jakštasis' book collection and its destiny

Summary

Jurgita Baltronaitė

Student of Library Science for Master's Degree
at the Faculty of Communication, Vilnius University

Petras Jakštasis (1899-1988), an officer of army of the Republic of Lithuania, specialist of comparative linguistics, active public man, publicist, ethnographer and well-known bibliophile, member of bibliophile organization *XXVII knygos mėgėjų draugija*. Petras Jakštasis became fond of books in his early youth. His bibliophile interests were formed by his intelligence, profession and predilections. Before the Second World war Petras Jakštasis made over 6500 book collection, but it was burnt by Soviet soldiers in 1945. Later he made up a new multilingual humanitarian book collection of linguistic, literary, historical, art, military books, old editions of XVII-XIX century, ethnography investigations of Lithuania Minor, miniature books, periodical complete sets and calendars. His book set contained 6700 units.

Petras Jakštasis registered his books, he had his own bookplates, created by Gerhardas Bagdonavičius and Vytautas Jakštasis. The library of Petras Jakštasis is scattered. The most valuable part of the collection — old editions, military books, dictionaries, manuals, fiction literature - was sold to Vilnius university library. The other part of the library is preserved at his home in Šilutė.

Vaiko asmeninė biblioteka ir jos reikšmė šeimos gyvenime

Genovaitė Raguotienė
Vilniaus Universiteto docentė,
socialinių mokslų daktarė

Pradėčiau nuo Lietuvos vaikų asmeninių bibliotekų istorijos. Ji beveik netyrinėta. Ir daugiausiai dėl to, jog stinga duomenų. Vaikų bibliotekų vaizdą tenka rekonstruoti iš šykščių faktų bei epistolinės memuarinės ir grožinės literatūros. Mat, skirtingai nuo suaugusiuų bibliotekų, apskritai vaiko asmeninė biblioteka ir vaikų knyga bei periodika išlieka daug rečiau ir trumpiau - greičiau susidëvi, nelabai saugoma, tausojama ir perduodama iš kartos į kartą, kaip šeimos ar tautos paveldas. Todėl šiandien sunku surinkti ir pilną istorinį lietuvių vaikų knygos, ypač periodikos repertuarą.

Faktas, jog vaiko asmeninės bibliotekos reikšmė buvo suvokta Lietuvoje gana anksti, pirmiausia - dėl suprantamų priežasčių - Lietuvos aukštuomenės sluoksniuose. Liudijimų apie XIX amžiaus mūsų krašto vaikų bibliotekėles dvaruose ir dvareliuose yra Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Jadvygos Juškytės, Lazdynų Pelėdos, Šatrijos Raganos ir kitų autorių grožinėje literatūroje, memuaruose, laiškuose. Vilniaus universiteto rankraštyne suradau mažamečiui grafui Tiškevičiui Nemėžyje 1880 metais sudarytą 2828 įvairiakalbių knygų katalogą.

Apie lietuviškas vaikų asmenines bibliotekas galime kalbëti tik nuo XX amžiaus pradžios, atgavus spaudą, kai pradëti aktyviai svarstyti lietuvių vaikų skaitymo reikalai. Apie 1912-1913 metus domëtasi knyga ir skaitymu kaimo šeimoje: vaikai klausinëti, kokias knygas namie turi tévai ir kiti suaugusieji. Jau tada svarbiu lietuvių vaikų skaitymo šaltiniu laikyti namų ar naminiai knygynëliai (tų laikų terminu bibliotekélës), kurių jau radosi ne tik lietuvių inteligenčių, bet ir ūkininkų šeimose. Asmenines vaikų bibliotekas užsienio, daugiausia amerikiečių, pavyzdžiais, propagavo Kazys Puida, apie tai yra užsiminę Panevëžio krašte ir mieste dirbę pedagogai Matas Grigonis, Jonas Juozas Palukaitis. Beje, Palukaitis 1911-1912 metais mokytojavęs Naujamiestyje nuosavą knygynelį (asmeninę biblioteką) buvo plačiai atvérës miestelio žmonëms.

Vaikų asmeninių bibliotekų klausimai (daugiau teoriniu ir metodiniu atžvilgiu) svarstyti ir vëliau, 1918-1940 metais. Retsykiais rašyta apie

vadinamąsias šeimynines bibliotekas (Jonas Laužikas 1928 *Kultūros žurnale*). Vaikų žurnaluose *Žiburėlyje*, *Šaltinėlyje* 1935 ir 1938 metais patariama, kaip kaupti ir tvarkyti asmeninę biblioteką; vieni iš pirmųjų patarinėjo vaikų rašytojas Jonas Kuzmickis-Gailius, J. Puodžiūnas, pedagogas Vaclovas Čižiūnas ik kiti autorai. 1939 metais K. Sendzikas rengė vaikams vadovėlį *Mokinio biblioteka* apie asmeninės bibliotekos tvarkymą ir pan. Asmeninių bibliotekelių daugiau turėjo intelligentų, šiaip pasituričių ir prasišvietusių šeimų vaikai; jų daugiau būta mieste nei kaime.

Pokaryje vaikų skaitymas tirtas ne kartą ir įvairiais lygiais. Tačiau tokiam jų skaitybos šaltiniui kaip asmeninė biblioteka, specialesnio ir reguliaraesnio dėmesio neskirta. Net ir gana gausiuose kraštotyriniuose leidiniuose nė žodžiu neužsimenama apie vaikų namų bibliotekas ir jų knygas. Antra vertus, duomenų ilgainiui susikaupė, o ir teorinėje-metodinėje literatūroje dažniau nei iki tol rašoma ir apie vaiko asmeninę biblioteką. Priminsime, kad 1985 ir 1987 metais Panevėžio vidurinėse mokyklose atliktuose penktųjų, šeštųjų, septintųjų ir aštuntųjų klasių moksleivių skaitymo tyrimuose keletas klausimų siejosi su asmenine biblioteka. Vėlgi svarbu būtų pakartoti panašų skaitymo tyrimą Panevėžyje, išskirtiniai ir specialiai pasidomėjus moksleivių asmeninėmis bibliotekomis, jų kiekybe, turiniu, kryptimi, išsigijimo būdais, autografais ir panašiai. Konkrečiai išryškėtų pasikeitimai, šio laiko vaikų skaitymo situacija, asmeninėms bibliotekoms iškilusios problemos. O jų yra sudėtingų ir nelengvai sprendžiamų. Toliau kalbėsime ir daugiau ribosimės tomis, kurios susijusios su šeima.

Vaiko asmeninė biblioteka ir skaitymas yra neatskiriamas abipusės sąveikos procesas. Tokia biblioteka suvoktina kaip vienas iš skaitymo šaltinių, bet daug kuo besiskiriantis nuo kitų mokyklos ar viešosios bibliotekos. Asmeninė biblioteka yra specifiška, esti arčiausiai paties vaiko, jo namuose ir šeimoje, jam visada po ranka, priklausanti jam asmeniškai, leidžianti subtiliau, gal net intymiau bendrauti su knyga. Tokių sąlygų nesuteikia kitos skaitymo vietas. Žinoma, ir iš kitų bibliotekų gaunamos knygos liudija daug įdomaus ir svarbaus apie vaiką. Tačiau asmeninė biblioteka tiksliau ir tikriau atskleidžia vaiko kaip individu asmenybę, jos klostymąsi. Asmeninė biblioteka yra arba gali būti vaiko saviraiška, ji visada autobiografiška. Ji yra vaiko dvasinis ir materialinis turtas, dvasinė priegloba nuo gyvenimo negandų ir rūpesčių.

Vaiko asmeninė biblioteka tai ir vaiko bėi šeimos bendravimo priemonė. Juk vaikų skaityme, jų knygose ir bibliotekėlėse susiduria ir generacijų skirtini požiūriai, vertybų supratimai. Asmeninė biblioteka - ta vieta, kur gali ir turi susitikti tėvai ir vaikai, kartu pasvarstyti daug klausimų, vaikų skaitymo padėtį bei situaciją kuri sąlygoja vaikų asmeninių bibliotekų vaidmenį, įtaką ir pagaliau likimą.

Skaitymas ir knyga vaiko laisvalaikyje senokai nustumti į tolesniajā vietą po kitų, ypač pramogos dalykų. Ši tendencija spartėja ir plečiasi. Susirūpinta, ar nemąžta bibliotekų vaidmuo ir reikšmė, ar jų nepakeis kompaktiniai diskai ir video produkcija, elektroninė knyga. Neabejotina, kad vaikų, ypač paauglių asmeninės bibliotekoms atsirado stiprių konkurentų, kurie knygą ir skaitymą gali nurungti ir nurungia. Gal paradoksalu ir keista, bet dabar vis aktualesnis uždavinys - vėl pripratinti vaiką, ir dar labiau paauglių prie skaitymo, knygos ir laikraščio. Nesprendžiant šios problemos, gali gręsti *antrasis analfabetizmas*. Juk neretos pop muzikos žvaigždės, paauglių ir jaunimo dievaičiai, net viešai žiniasklaidoje giriasi neperskaičiusios vaikystėje (ir ne tik!) jokios knygos. Taigi analfabetų didėja ne tik tarp beglobių, šeimos aplinkos neturinčių, i mokyklą neinančių ar ją metusių tūkstančių mūsų vaikų, bet ir tarp šeimoje augančių. Pavoju gresia, jeigu šeimose néra bent jau knygos ir skaitymo atmosferos, jei tėvų ar pačių vaikų perkamos ne knygos, o vien prabangios prekės ir daiktai. Tad šeimos vaidmuo, sprendžiant minėtą problemą, yra itin svarbus ir ypatingas. Čia ypač reikšminga yra apskritai asmeninė (namų ar šeimos) biblioteka, ir juolab vaiko biblioteka. Suprantama, šeimos biblioteka gali naudotis ir vaikai, ypač paaugliai. Bet 1987 metų tyrimai parodė, kad tėvų bibliotekomis naudojasi tik 3% tirtų mokyklų septintujų ir aštuntujų klasių moksleivių. Tai vienas argumentų, jog vaikui, ypač paaugliui, reikalinga turėti savają knygų lentyną ar biblioteką. Kuriant vaiko asmeninę biblioteką ar ją papildant, tikslinė perduoti senelių ar tėvų vaikystės knygas, kaip paveldą, tēstinas tradicijas. Antra vertus, tėvai galėtų parinkti ir perleisti vaikams savo bibliotekos knygų, žinoma, jų amžiui prideramų, pirmiausia klasikinės ir informacinės literatūros dalykų.

Svarbūs ir kiti vaiko ar paauglio bibliotekos komplektavimo aspektai. Dar esti, kai tėvai palieka vaiką ar paauglį nuošaly, ir už jį patys sudarinėja jo biblioteką. Taip iškreipiama asmeninės bibliotekos idėja, slopinama vaiko iniciatyva. Vaikas asmeninėje bibliotekoje gali ir turi jaustis laisvai, savarankiškai skaitydamas, komplektuodamas ir tvarkydamas savo biblioteką. Ypač galvojame apie paauglius, nes mažyliams

pirmaklasiams asmeninę biblioteką kuria tėvai. Atnisakius tiesmukiško kišimosi į žmogaus, taip pat ir paauglio skaitymą (vadinto vadovavimo skaitymui), kai kas išvis neigia suaugusiųjų, pirmiausia tėvų poveikį, paauglių asmeninei bibliotekai. Gi kaip tik šiuolaikinėmis sąlygomis šeimos įtaka vaikų skaitymui ir bibliotekai turėtų ne mažėti, o augti. Pirmiausia be tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų paramos vargu bau paauglys visada pasirinks tinkamiausias knygas, ar nesusigundys slapčia savo bibliotekoje prigliausti populiaros, banalios ar kitos nepriimtinos literatūros, kurios pilna knygų rinkoje.

Vaikų asmeninės bibliotekos dabar gali būti komplektuoamos iš daug įvairesnių knygų repertuaro. Bet toje įvairovėje nemažiau yra tiesiog prastų knygų, ir ne ką geresnių periodikos leidinelių. Anot šiuolaikinio lenkų rašytojo Janusz Glowackio, išnykus politinei ideologinei cenzūrai, atsirado ir vis labiau įsigali komercinė cenzūra, taip pat žalinga ir mažų mažiausiai nekorektiškai reguliuojanti taip pat ir vaikų bei jaunimo literatūros rinką.

Tad asmeninių bibliotekų komplektavimo problema viena iš aktualiausių, ir dar tuo svarbesnė, kad vaikų knyga brangi. Ji leidžiama iš tikrujų gražiai, net prabangiai, bet daugeliui beveik neprieinama. Knygų rinka šiandien labai stipriai ir įvairiai įtakoja asmenines vaikų bibliotekas, sukuria nevisad palankias jų gyvenimo sąlygas. Nuo to, kaip klostysis vaikų asmeninės bibliotekos, priklausys ir suaugusiųjų bibliotekų ateitis, juolab, kad jos visos turi daug panašių dalykų ir problemų. Nuo dabarties asmeninių bibliotekų priklausys, ar ateityje asmeninės bibliotekos taps kultūros paveldu, kiek ir kokių jų įsilies į viešasias ar moksliques bibliotekas.

Children's library and its meaning to family's life

Summary

Genovaitė Raguotienė

Doctor of Social Sciences,

Associate Professor at Vilnius University

The lecture reviews the history of children's private libraries in Lithuania: their state of existence, theoretical-methodological aspects, aspects of sociological research.

It reflects the specific character of a child's private library, which is different from other kinds of libraries. Emphasis is laid on the importance of the

book collection to the development of a child's personality, and its influence on a child's further reading.

This kind of library can be an important and an effective means of communication between the child and the family, it can serve as a way of self-education and upbringing.

Juozo Balčikonio gimnazijos istorijos muziejus - praeities pažinimui ir mokinį auklėjimui

Vytautas Baliūnas
Balčikonio gimnazijos istorijos muziejaus vadovas

Juozo Balčikonio gimnazijos istorijos muziejuje, įkurtame 1972 metų gruodžio 23 dienos, renkama ir saugoma medžiaga susijusi tik su seniausia Panevėžyje ir pirmaja Lietuvoje lietuviška vidurine mokykla (nuo 1915 metų spalio 1 dienos). Tarp 8000 dokumentų yra nemaža buvusių gimnazijos mokytojų ir mokinų prisiminimų, jų parašytų knygų bei leidinių iš jų asmeninių bibliotekų, nuotraukų.

Akademiko Povilo Brazdžiūno, profesoriaus Jono Laužiko pavyzdžiu pasekė ir kiti auklėtiniai - akademikai Vytautas Gudelis, Juozas Jurginis, profesoriai Vanda Zaborskaitė, Jonas Lelis, kalbininkai Leonas Valkūnas, Leonas Kuodys, astronomas Antanas Juška ir kiti, padovanoję savo knygas, parašę atsiminimus.

Mokyklai suteikus buvusio mokinio ir direktoriaus kalbininko Juozo Balčikonio vardą (1970 metų kovo 12 dieną) buvo organizuota ekspedicija į jo gimtinę. Rasta nemaža Balčikonio rankraščių, jo ranka rašytų žodyno kortelių, kitos medžiagos.

Pasipriešinimo kovos ir tragiškų likimų tema surinkta medžiaga sovietmečiu nebuvo eksponuojama. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, surinkta nemaža dokumentų, užrašyta atsiminimų apie mokytojų ir mokiniių dalyvavimą pasipriešinimo okupantams kovose. Parengti šeši rinkiniai: 1) Mokytojai ir mokiniai nepriklausomybės kovų 1918 - 1920 metų dalyviai; 2) Pasipriešinimas pirmajai sovietinei okupacijai 1940 - 1941 metais; 3) Mokytojų ir mokiniių dalyvavimas tautos sukilime 1941 metais; 4) Mokytojai ir mokiniai Lietuvos vietinėje rinktinėje 1944 metais; 5) Mokiniių

rezistencinė veikla 1944 - 1953 metais; 6) Buvę mokytojai ir mokiniai - pokario metų partizanai. Šiame skyriuje saugomi buvusių lagerių kalinių, tremtinių A.Mikutavičiaus, A.Jasnausko, Č.Baltuškos ir kitų prisiminimų rankraščiai, K.Lelytės-Banionienės, J.Šukio ir kitų knygos.

Tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę viešai pradėta rinkti skyriui Likimo audrą išblaškyti po pasaulį medžiaga apie buvusius lagerių kalinius, tremtinius, taip pat 1944 metais pasitraukusius į Vakarus. Antrasis pasaulinis karas, ilgus dešimtmečius užsiėsusios okupacijos, paliko gilius randus mokytojų ir mokinių širdyse bei ilgus sąrašus žuvusių gulaguose ir kovose su okupantais čia Lietuvoje, patekusių į Rytų ir Vakarų tremtį. Vienas iš pirmųjų dar prieš 1990-uosius atsiuntė prisiminimus 1940 metų absolventas R.Sidrys. Kanadoje gyvenantis S.Janušonis atsiuntė ne tik atsiminimus, bet ir bostoniškę *Lietuvių enciklopediją*, daug unikalų knygų, leistų Vokietijoje, JAV, Kanadoje. Turbūt daugiausia redaguotų, parašytų knygų išleido 1933 metų absolventas pedagogas J.Masilionis, gyvenantis Čikagoje. Tai ir literatūros vadovėliai, gramatikos lituanistinėms mokykloms, dešimtys tomų Čikagos lituanistinės mokyklos metraščio, unikalūs *Aušros* ir *Varpo* leidiniai. Juos į muziejų autorius atsiuntė jau 1990-1991 metais. 1927 metų abituriento kun. K.Kuzminsko rūpesčiu JAV buvo išleista pogrindyme leistos *Lietuvių katalikų bažnyčios kronikos* 10 tomų.

Po Vakaruose leidžiamuose lietuviškuose laikraščiuose publikuoto kreipimosi *Atsiliepkite*, *Panevėžio gimnazistai* pirmasis atsišaukė Prancūzijoje gyvenęs 1925 metų absolventas diplomatas Stasys Bačkis, atsiuntęs labai daug unikalios medžiagos-dokumentų, nuotraukų, atsiminimų. 1938 metais gimnaziją baigęs P.Žukauskas-Narutis - vienas iš 1941 metų sukilio organizatorių, Štuthofe kalėjęs su Baliu Sruoga, Alfonsu Lipnicku-Lipniūnu ir kitais, gimnazijos istorijos muziejui padovanojo savo knygas *Sukilimas*, *Ateitininkai bolševikų ir nacių kankiniai*, keliolika komplektų laikraščių, leistų Vokietijoje ir JAV.

Buvusi Meno kuopos valdybos narė, Miuncheno universiteto profesorė L.Jurgutytė-Baldauf muziejui padovanojo jos parengtą dvikalbę lietuvių literatūros antologiją, vokišką lietuvių kalbos gramatiką.

Neseniai Vokietijoje miręs, ilgus metus gyvenęs Romoje monsinjoras, teologijos dr.P.Jatulis, įvairiuose archyvuose surinkęs unikalą medžiagą, išleido knygas apie Žemaičių vyskupiją, redagavo daug Katalikų mokslo akademijos leidinių. Nemaža šių darbų taip pat muziejuje.

Prieš savo 90-metį gimnazijos istorijos muziejui padovanojo savo romanus 1929 metų absolventas, gyvenantis Londone Kazys Barėnas.

Buvusio lietuvių kalbos mokytojo kalbininko Petro Būtėno kalbotyros ir Lietuvos istorijos klausimais rašytus straipsnius išrinkome iš buvusios mokytojos U.Opanavičienės atsiųstų žurnalo *Karys* komplektą. Buvęs mokinys, Lietuvos vietinės rinktinės narys Z.Dučmanas, traukdamas iš Lietuvos, rašė dienoraštį. Iki šių dienų išsaugojės ši unikalų dokumentą, jo kopijas padovanojo savajai mokyklai.

Muziejuje pamažu susikaupė nemaža memuarinio pobūdžio knygų kolekcija Panevėžys ir gimnazija buvusių mokinių atsiminimų knygose. Tai 1923 metų auklėtinio J.Masilionio redaguotas ir 1963 išleistas *Panevėžys*, P.Lelio *Lietuvos keliu*, K.Pabedinsko *Nuo Plungės iki Maroko* (joje autoriaus kelias nuo Naujamiesčio per Panevėžį, Plungę, Maroką į JAV), teisės daktaro, bet nedirbusio teisininku H.Lukaševičiaus *Vienas mažas gyvenimas*. Apie kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės savo knygas atsiuntė majoras P.Gudelis - *Joniškėlio apskrities partizanai*, J.Rukša - du tomas *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918 - 1919 metais*, apie traukimąsi su ginklu iš Lietuvos 1944 metais - Vladas Būtėnas-Ramojas - *Lenktynės su šetonu* ir kiti.

Gimnazijos istorijos muziejuje buvusio gimnazijos direktoriaus, literatūros mokytojo J.Lindės-Dobilo fonde saugoma netikėtai, 1934 metų gruodžio 2 dieną, mirusio rašytojo, filosofo ir literatūros mokytojo Julijono Lindės-Dobilo turto aprašo ir paskirstymo bylos kopija.

Kadangi jis gyveno vienas, tai po jo mirties sudaryta komisija (prižiūrima jo giminaičio mokytojo Petro Būtėno ir gimnazijos inspektorius O.Liudvigo) per 53 dienas surašė jo likusį turtą ir kiekvieną jo bibliotekos knygą, žurnalą. Tai unikalas dokumentas studijoms apie Lindę-Dobilą. Bibliotekoje būta 277 pavadinimų 350 egz. knygų, 16 pavadinimų žurnalų, neskaitant dar neparduotų jo parašytų knygų, taip pat 16 rankraščių.

Bibliotekos knygų sąrašas atskleidžia Lindės-Dobilo interesus, išsilavinimą, erudiciją. Biblioteka humanitarinio profilio, daugiakalbė. Daugiausia, 136 knygos lietuvių, 90 - vokiečių, 57 - lenkų, 20 - lotynų, 15 - rusų, 8 - latvių, 7 - prancūzų kalbomis.

Lietuvių literatūros dėstymo istorijos tyrinėtojai teigia, kad Lindė-Dobilas buvo naujosios pedagogikos šalininkas. Nors ir nebaigė specialių nei literatūros, nei jos dėstymo metodikos studijų, bet kruopščiai išstudijavęs Vakarų literatūrą (tai matyti iš bibliotekos knygų), naujoves taikė praktikoje. Knygų sąraše net 100 leidinių literatūrologijos klausimais vokiečių, lenkų, ir kt. kalbomis. Lietuvių klaba tokios literatūros beveik nėra, nes tuo metu jos ir nebuvvo. Bibliotekoje dar būta grožinės literatūros -

85 pavadinimų knygos, religinės - 32, žodynai ir enciklopedijos - 28, vadovelių ir kalbos dėstymo metodikos - 21, istorinių - 18, filosofijos - 9, albumų ir adresų - 4, kitų knygų - 21 pavadinimo. Beveik visi grožinės literatūros kūriniai originalo kalba. Labiausiai, matyt, domėjosi A.Mickevičiumi (8 knygos), Goethe (4), Dante (5), Shakespeare'iu (4), Schilleriu (4). Be to buvo Homero, Servanteso, Sofoklo, Ezopo, Ibseno, Senekos, Turgenevo ir kitų autorių veikalų.

Lietuvių autorių knygų buvo tik vienetai - Vinco Mykolaičio-Putino, Prano Vaičaičio, Motiejaus Valančiaus, Maironio, Žemaitės, Liudo Dovydėno. Minėtinis Lindės-Dobilo bendradarbių - gamtininko Jurgio Elisono, rašytojos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, kalbininko Petro Būtėno, istoriko K.Kliuksino, buvusių mokinį. *Meno kuopos* narių Kazio Inčiūros, Petro Babicko, Juozo Keliuočio dovanotos knygos. Bibliotekoje būta kelių metų *Naujosios Romuvos*, *Tautos mokyklos*, *Skautų aido*, *Akademiko*, *Mūsų Vilniaus* ir kitų žurnalų komplektų, pavienių numerių lietuvių, vokiečių kalbomis.

Matyt, knygas leido savo lėšomis, nes likę neišparduoti 1707 knygos Ar paseno Tenas egzemplioriai, 204 dramos Kur laimė egzemplioriai.

Apraše Lindės biblioteka įvertinta minimalia 5000 litų suma, nors surašymo vykdymoje teigia, kad vien tik Meyers Lexicon 15 tomų ir neparduotosios knygos yra vertos 5929 litų. Pasibaigus turto pripažinimo procedūrai, turtas, išskaitant ir biblioteką, 1935 metų lapkričio 28 dieną perduotas velionio broliams Kazimierui, Povilui ir seserai Kazimierai Lindaitei-Levanienei. Tolesnis šios bibliotekos likimas nežinomas. Kraštotoyrininkas Bronius Mažyslis teigia, kad karo ar pokario metais biblioteka buvusi užkasta giminaičių sodyboje, tačiau jos neberasta.

Gimnazijos istorijos muziejaus fondai panaudojami praeities pažinimui ir mokinį auklėjimui. Muziejuje veikia nuolatinė ekspozicija, apimanti laikotarpį nuo mokyklos įkrimo 1727 metais iki šių dienų. Žymesnėms datoms, įvykiams paminėti rengiamos proginių ekspozicijos. Kasmet gimnazijoje organizuojamos kalbos savaitės, skirtos akademikui Juozui Balčikonui paminėti. Tuomet eksponuojama medžiaga apie buvusį gimnazijos mokinį ir direktorių. Lietuviškos gimnazijos 80-čio proga 1995 metais veikė paroda. Jubiliejų proga išleisti lankstinukai Gimnazijos mokytojai ir mokiniai - nepriklausomybės akto signatarai, Akademikas Juozas Balčikonis. Lietuvių kalbos ir istorijos mokytojai muziejuje veda pamokas. Mokiniai ir studentai, rašydami referatus, kursinius, diplominius darbus - naudojasi jo fondais. Fondai prieinami visiems norintiems.

The History Museum of Panevėžys
Juozas Balčikonis Gymnasium

Summary

Vytautas Ballūnas

Balčikonis Gymnasium teacher and Head of the Museum

The History Museum of Panevėžys Juozas Balčikonis Gymnasium (founded in 1972) counts 8,000 documents, photographs, memoirs and manuscripts, books from private libraries of the former teachers and graduates-famous Lithuanian scientists, statesmen and public men, participants of the fights for Lithuanian Independence and of the resistance movement against the fascist and Soviet occupations. The Museum's permanent exposition comprises the period from the foundation of the school in 1727 till now. To commemorate prominent dates and events occasional expositions are arranged. To commemorate the former headmaster of the gymnasium, academician, linguist Juozas Balčikonis (1885-1969) every year there are organized weeks of the Lithuanian language. At the museum Lithuanian and History lessons are conducted, excursions are organized, schoolchildren and students find material for their essays and diploma papers.

Režisieriaus Juozo Miltinio biblioteka

Vaclovas Blėdis
Panevėžio Juozo Miltinio
dramos teatro aktorius ir režisierius

Apie Juozo Miltinio biblioteką pora žodžių. Pirmiausia, čia jo išradimas - biblioteką organizavo ir talpino tokiose 50 x 50 cm dydžio dėžutėse. Kad persikraustydamas galėtų kaip jam patinka išdėlioti visą biblioteką. Tai nuo to ir pradėjo. Trys šimtai knygų liko Paryžiuje. Visą gyvenimą jis negalėjo užmiršti, kaip su tom knygom Lietuvos atstovybėje. Jos pas Petrą Klimą* paliko. Buvo kelis kartus nuvažiavęs į Paryžių. Buvo užėjęs - knygų nėra. Paskutinį kartą, kai buvo nuvažiavę, mus priėmė ir

*Petras Klimas (1891-1969), istorikas, diplomatas. 1923-1925 metais nepaprastasis pasiuntinys ir igaliotas ministras Italijoje, 1925-1940 metais Prancūzijoje.

globojo Klimo sūnus. Miltinis jau buvo amžiuje, seniai išėjęs į pensiją. Sruogis išrūpino iškvietimą. Gavo truputį pinigų, bet nedaug. Taip važinėdami po Sajungą, vienintelę, įvairiose vietose - Maskvoje, Rygoje, Tbilisyje, Kijeve - rinkosi knygas, pirkosi, bet nedaug. Buvo atvažiavę 25 Paryžiaus teatralai į mūsų teatrą. Paskui atsakomajam vizitui buvo išleistas Miltinis. Davė jam kiek daugiau pinigų, kiek daugiau ir knygų parsivežė. Bet visos jo knygos yra iš brolių lietuvių iš užsienio. Dabar iš viso yra 3439 knygos. Iš Kauno 1940-aisiais atsivežė tik dešimt dėžučių, o dabar yra 135 dėžutės. Testamento paliko bibliotekai savo užrašus, įvairių draugų jam dedikuotas knygas, kitus dalykus. Iš Lenino bibliotekos Maskvoje labai daug užrašų parsivežė. Ir viską paliko Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekai. Man atrodo, kad čia ir buvo didžiausias bibliotekos ir paties Miltinio laimėjimas. Tos bibliotekos bitelės su meile ir prisirišimu globoja tas knygutes, surašė. Panevėžio statybos trestas Miltinio butą suremontavo veltui.

Petkevičaitės-Bitės bibliotekos bitelės, jau nekalbant apie direktorę Rimą Maselytę, buvusį direktorių Raimundą Klimavičių. Toje bibliotekoje darbuojasi Angelė ir Regina. Viena anglistė, kita prancūzistė. Darbuotojos, kurios domisi, išverčia, parodo lankytujams. Jų yra tikrai nemažai, domisi žmonės, ne tik panevėžiečiai, bet pravažiuojantys. Tokią įrašų knygą turi. Aš sakau - laimingas Miltinis, kad papuolė į tų bitelių rankas. Knygų siuntėjai arba aukotojai iš užsienio, iš už Atlanto: Vytautas Kazimieras Jonynas, Katiliūtė, Liutkus, Uždavinys, Telesforas Valius, Zalatorius, Joneskė. Pagaliau, būdamas pas Baro, Miltinis susipažino su Jonesko. Norejo pastatyti Jonesko *Raganos* - neleido čionai jam statyti. Daug leidinių Jonesko atsiuntė Miltiniui. Pats Jonesko, Žerbalis, Buto, Vanukki, Merkiuras, kuris buvo į Panevėžį atvažiavęs, Baublys iš Londono, Algirdas Greimas, visiems žinomas, Gaputytė, Vytautas ir Lakštuolė Vėžiai, Vytautas O. Virkau, Liudas Vilimas - mūsų pirmasis dailininkas, M. Paškevičius, Jonas Mekas. Tarp kitko, dar vokiečių okupacijos laikais, kai kūrėsi Biržuose teatras, mūsų aktorius Jonas Alekna buvo nusiųstas padėti Mekui; dar moksleiviai buvo, vaidino pirmame spektaklyje *Atžalynė*. Paskui Mekas persikėlė į Panevėžio redakciją dirbt... Dabar jau garsenybė, jo poezija tai graži. Byla, Dalia Sruogaitė, kun. Vytautas Bagdonavičius jam siųsdavo. Man teko būti Amerikoje. Susipažinau, ir man atsiunčia išverstą į lietuvių kalbą, įrištą, nežinau, ar jau išėjusį, Klodelio *Šilkinį batelį*. Mašinėle rašyta, gražiai įrišta, 420 puslapių retenybė. Taigi Barauskas, Titas Antanaitis (panevėžietis), Dargis kartu su Vilimu studijavo Vokietijoje. Grafikas

Žibuntas Mikšys, kuris čia, Lietuvoje, lankési, ne iš tų pasiturinčiųj. Jis daugiau ieškodavo žmonių per savo ir Miltinio draugus Amerikoje. Ten pirkdavo jam knygų ir čia siūsdavo. Va tokiomis aukomis. Jankauskiénė, Masiulio senolė... Pirmaisiais metais, kai Miltinis buvo nuvažiavęs į Paryžių, pas Masiulį gyveno porą metų. Paskui jie persiskyrė, išvažiavo Masiuliai į Šveicariją. Mūsų aktorius Kazys Vitkus... Vitkai testamentu paliko savo visus istorijos rinkinius nuo 1930 metų, visą Panevėžio teatro dokumentaciją, nuotraukas, recenzijas. Pasinaudosim kada nors, turbūt. Dabar aš norēčiau paskaityti truputėlį. Miltinis nusigando, kad per daug brangios knygos. Tada jis išsirinko tokį *Que sais-je?* rinkinėlį. Paskaitysiu sarašelį, tematiką. P. Giro Žargonas, P. Klare *Idėja ir forma*, M. Moskato *Kalbos psichologija*, P. Rasveberio *Kalbos filosofija*, P. Giro *Kūno kalba*, J. Lakosto *Meno filosofija*, P. Jefrua *Išraiškos metodologija*, P. Lebelio *Asmenų pavardės*, G. Fisherio *Erdvės psichologija*, J. Desiuarto *Aiškiaregystė*, I. Pelisje *Psichiatrijos istorija*, J. Belemino-Noelio *Psichoanalizė ir literatūra*, D. Lagaso *Psichoanalizė*, R. Frances *Percepcija, Tenomenologija, Estetika, Atmintis, Valia, Vaizduotė, Jausmai, Feminizmas, Psichotechnika, Ezoterika, Mentaliniai tonusai, Paauglystė, Pasamonė, Kompleksai, Baimė, Šventumas* ir kitos. Aš paskaičiau psichologijos klasikos knygų, kurias jis pats parsivežė, pavadinimus. Projektu, kiek girdėjau, turime įvairiausią. Nijolė Baužytė, Miltinio mokinė (žinoma visiems iš TV laidų *Mūsų miesteliai*), prisiuntė daugybę Miltinio spektaklių įrašų. Paskui Lietuvos kino studija. Miltinis statė V. Borcherto *Lauke, už durų*. Porą mėnesių kino studija filmavo, kaip Miltinis dirba. Įsigysim vaizdo aparatūrą, spektaklius, gal maketą, atgaivinsim kokią dešimtį spektaklių: *Lauke, už durų, Komivojažerį, Mirties šokį, Edipą*, kitus veikalus. Idant pratęstume Miltinio legendą, Miltinio kūrybos legendą. Gal mūsų vaikai susidomės. Dabar labai didelės įtakos iš Vakarų- vienos geros kitos klaidina. Aš, kaip Miltinio mokinys, ne visus tuos dalykus ir priimu. Kaip statyti Strindbergą, kaip statyti Hamletą? Nors dabar didelės įžymybės, geriausios premijos, net respublikinės. O Miltinis mums, panevėžiečiams, tebéra gyvas. Dar noriu priminti - Panevėžio savivaldybės darbuotojos - sudarytoja Snicorytė ir redaktorė Rinkevičienė - išleido 1939-1990 metų Miltinio bibliografiją. Nuvežęs į ministeriją, parodžiau. Berods, Samulionis pamatė, nustebė: *kas čia dabar?*. O dabar bitelės tėsia tą darbą. Dieve, joms padék. Kiek galésiu, kiek turésiu sveikatos, visas jégas atiduodu jums. Todėl, kad mano teatras baigėsi.

The Library of the Theatre Director Juozas Miltinis

Summary

Vaclovas Blėdis

Actor and director of
Panevėžys Juozas Miltinis Drama Theatre

Juozas Miltinis (1907-1994) was an outstanding Lithuanian director, the founder and leader of Panevėžys Theatre. He had been collecting books during all his life. His famous library contains 3439 books. Miltinis friends from all over the world sent books to him. Miltinis' library contains special literature about theatre, art, phylosophy, psychology, esthetics, encyclopedias, dictionaries. Miltinis knew many European languages and read books in original.

Režisieriaus Juozo Miltinio biblioteka

Nijolė Blédienė
gydytoja

Kiek teko bendrauti su Juozu Miltiniu, tiek po keletos pirmųjų frazių apie orą, įvykius mieste ir pasaulyje, tuo pat jo kalba pereidavo apie knygas, kas jose parašyta, ką jis išskaitės. Miltinis buvo iš tų, kuris visą laiką buvo pasiruošęs bet kam. Pasiruošęs stebuklui, pasiruošęs susitikimui. Ir jo piniginėje ar užrašų odinėje knygutėje visada buvo keletas sąrašų įvairiomis kalbomis surašytų jam reikalingų knygų, kurios galėtų būti persisiūsdintos iš Prancūzijos, gal būt iš Anglijos, gal būt iš Amerikos. Net eidamas gatve ir nežinia su kuo susitikęs, su atvažiavusiu iš užsienio, po keletos frazių visuomet primygintinai pateiks tą sąrašelį. Pageidautų, kad galbūt gautų ir jam atsiųstų tas knygas. Jaunimas žino dabartį, bet jis nežino, kas buvo prieš 10 metų, kokia buvo geležinė uždanga, cenzūra ir slaptas skaitymas, ir kas tie specfondai. Miltinį palaikė ir maitino visos tos knygos, persiunčiamos iš užsienio. Tačiau tai nebuvò knygos, parinktos tų lietuvių arba užsieniečių, kurie savo nuožiūra siuntė pagal savo pasirinktus autorius, pagal savo išsilavinimo lygi. Ne. Tai buvo Miltinio nurodytos ir Miltiniui žinomas knygos, su leidimo metais, su visa knygos metrika, leidykla, kur

išleista, netgi knygyno nuoroda, kuriame galima nusipirkti tą knygą. Žinojo net kainas. Iš kur jis visa tai žinojo? Gavęs knygą visada, jeigu tai ne grozinė literatūra, knygos pabaigoje visada rasdavo kelis puslapius bibliografijos. Buvo toks dažnas Miltinio išsireiškimas-išgvelbtis. Jisai iš ten sau išgvelbdavo reikalingus autorius ir knygas. Tokia geometrine progresija augo jo pageidaujamą knygą ir autorų ratas, žinios kas pasaulyje rašoma, spausdinama. Na, sakykime, 1970 argi net 1980 metais ar galėjai susapnuoti, kas išleido tokias knygas kaip, sakykime *Tautų psichologija, Gyvūnų psichologija, Ezoterika* ir netgi prancūzų autorų pavaordes. Iš kur? Niekas nepašnibždės tokią pavadinimą. Reiškia, sužinodavo iš tų jau turimų knygų... Tolyn, gilyn, platyn. Plėtési informacija ir šitaip kaupé savo knygas.

Čia labai gražiai buvo pasakyta, ką reiškia vaikystė, brendimo metai ir senatvė, o po to vėl vakystės prisiminimų sugrįžimas. Kai žmogus jaunas ir galingas, jis ta vaikystė maitina, bet jis jai neteikia reikšmės. O jau būdamas subrendęs, išeidamas poilsio, jis supranta kokios šaknys jis išmaitino. Taigi, labai dažnai Miltinis kalbėjo, kaip jam mažam vaikeliu, dar prieš pradedant skaityti, teta iš Rygos parvežė spalvotą bibliją ar šventujų gyvenimus. Su daug paveikslų ir lietuvišku tekstu. Iš jos jis ir išmoko skaityti. Ir taip jis gailėjo, kad tos knygelės neišsaugojo, kad ji kažkur prapuolė. Su tokia ypatinga ypatinga meile šnekėjo, kad nuo tos knygelės viskas prasidėjo. Ir kaip jam prieš akis visą laiką stovi ta knygutė - kokia tai buvusi nuostabi knygutė, kokios niekas nesugeba dabar išleisti ir tas prisiminimas jis lydi visą gyvenimą.

Augo, brendo Miltinis. Augo ir brendo jo meilė, aistra, ištikimybė knygai. Žinote, niekas nemokėjo taip miltiniškai iškeikti, išprikaištauti visokiausiais būdais už tas jo atimtas knygas, už tą jo nusiaubimą, už tą moralinę ir materialinę žalą, kurią padarėjam Sovietų Sajunga, negrąžinus tų bene keturių šimtų knygų. Aš jas padėjau Lietuvos Ambasadoje Paryžiuje, pačioje saugiausioje vietoje palikau. O dabar užémė ambasadą ir dingo visas knygos - atėmė rusai... Tiesiai šviesiai sakė tais žodžiais, kaip vadinas tie žmonės, kurie atima vidury giedros dienos, viešai, tokiuo valstybinėje vietoje paliktas knygas. Ir kaip į toną Miltinis šnekėjo su Klimu. Ir kaip graudu man buvo klausytis, kai Klimas verkavo: *ogi, žinot, buvo tėvas ambasadoriumi, tai ten prapuolė visi mūsų vaikiški žaislai, ten, ambasadoj. Niekas nebeatidavé net vaikiškų žaislų, kurie buvo Lietuvos ambasadoje Paryžiuje. O mano knygos..., o mano žaislai...*

Dar apie knygų saugojimą lentynose. Kiek matau per televizorių, kai rodo Vilniaus inteligentus, kai jie kalba knygų fone, būna tokios ištisinės

knygų lentynos, dažnai netgi palinkusios nuo svorio. O Miltinio knygų laikymo forma yra labai mobili, lengvai pervežama. Tos 50 cm x 50 cm dydžio dėželės su perdalijimu per vidurį talpino iprasto formato knygas, o be pertvaros - didžiasias. Tik virvute užrišus, per visus sukrėtimus Miltinio knygos dėželėse ir keliavo ramiais ir neramiais laikais. Tos lentynos (ir bibliotekos darbuotojos sakė) dar turi ant nugarėlių geležinkelio kvitus, antspaudus, kuomet karo metais Miltinis jas vežė pas Blėdžio tėvus į Radviliškio rajoną geležinkelio. Iš ten po išvežimo, taip pat, kaip buvo sudėtos jos ir sugijojo pas Miltinį.

Miltinis knygas ypatingai gerbė. Niekam nedalino, neskolino, nes kažkur skaitė, kad knygą vogti - ne nuodėmė ir kad tuo kai kas naudojasi. Ypatingai nuo vilniečių intelligentų saugojo, kadangi tie, atseit gali pasistenkti ištraukti ir parsivežti tas knygas. Miltinis burbėdavo labai įtariai: *Pažiūrėk į nugarėlę ir gana... Nei tu supranti, nei ką, tai va, užtenka... Ten čiupinėt, vartyt nėra reikalo, ten ne vaikams knyga su paveikslukais vartyti, o šiaip pasivartyt- kam tau... Autorių žinai, pavadinimą žinai, ieškok kur nori... Pačiam neįdomu... Man tai įdomu, reikalinga, aš užtat turiu ir viskas...*

Senesnes knygas Miltinis perrengdavo, pervilkdavo. Aš daug esu nešusi jų. Jis atrenka, o aš tada į knygryšyklą... Tais laikais per daug nepasirinksi nei kolenkoro, nei viršelių, nei dirbtinės odos. Irišime pats pasirinkdavo spalvą, pats nueidavo - jau kad kaip nors gelbėti tas, ypač prancūziškas, knygas. Visas per sunku nešti, tai po keletą nešiau ir visą laiką aš vaikščiodavau į knygryšyklą Kauno gatvėje po to Žalgirio. Ten visi žinojo, jog čia Miltinio knygos, ir jas perrišdavo labai stengdamiesi. Miltinis apsuptas visokiomis legendomis, anekdotais ir apkalbomis. Panevėžio laikraštyje buvo straipsnelis apie seniai dirbantį teatro batusiuvi. Tai šis prisipažino, kad Miltinis davė pasiūti odinį aplankalą knygai ir pasakė: *jeigu sugebėsi, tada priimsiu į teatrą, gal mokesi ir batus pasiūt.* Toks egzaminas. Matyt gerai pasiuvo knygai aplankala, nes priėmė batus siūti. Užtat ir Miltinio didžiosios knygos yra geros odos viršeliais.

Miltinis nebuvo demonstratyvus patriotas. Žinoma, jis ir kalėjimo išvengė per savo artistinę ir gudrią prigimtį. Tačiau tam tikroms šventėms pasistato didžiausius žodynus lentynose specialiai ir tieji švyti ryškiai geltona, žalia ir raudona derme - o pats burba sau; *kaip noriu, taip ir susistatau.* Vasario 16-ąją visada į teatrą ateidavo su tokiu pat trispalviu kaklaraiščiu ir visus siutindavo. Jis visada ir nešiodavo vadinamus škotiškai languotus. Prisimenu, kai jam kažkas pašnibždėjo: *nu nu, pasakyk, i ką tai*

panašu, kas nors pamatys, ir ką... Prisimenu, berods 1970, greičiau 1980 metais, vaikšto Miltinis po teatrą, pasirišęs tokį trispalvi kaklaryšį ir puikuojasi. Pirko jis ji Ispanijoj ir labai norėdavo, kad pamatytu. Jis apskritai mėgdavo erzinti. Kažkuriš Panevėžio pirmasis partijos sekretorius basibaisėjo: *kaip čia, dabar draugas Miltini, žinot, dar kas nors pamatys.* O Miltinis dirgina, vis dirgina: *o ką, ar tave jaudina? Ar jaudina? Štai, žiūrėk, čia padaryta Ispanijoj, a, kodėl jaudina? O kodėl jaudina? Čia Ispanijoj padaryta. Gal norėtum tokį? Ak nenori, nenori... A, tai gerai, o kas?*

Lietuvių literatūros neturėjo daug, tiktais jam reikalingos. Visos knygos užsienietiškos. Ne tik teatro ir medicinos, teatro ir kalbotyros, bet ir tiksliuju, fundamentaliuju moksly veikalai galėję būti naudingi jam. Visada jis pabrėždavo: *esu europietis ir nekiškit man Rytų.* Kai Sovietų Sajungoje suklestėjo taip vadinamo samizdato leidiniai, dažniau čia atvažiuodavo iš Maskvos visokių piligrimų, prasidėjo susižavėjimo mada (kuri ir dabar yra) Rytais, Tibetu, Japonija, Kinija, religijų invazija. Tai Miltinis palikdavo mums tas knygas: *Ai, kai aš buvau jaunas, Paryžiuje, tai aš nueidavau, visur kur man įdomu. Lankiau aš visas sektas, bent kiek manydamas įvaizdžius panaudoti teatre, bent kiek susipažinimui. O dabar aš tokiamie amžiuoje, kad kitų kultūrų dalykai man jau yra žinomi. Man į juos gilintis nėra reikalo. Man įdomu pažinti, o ne išpažinti. Aš tų tikėjimų neišpažinsiu. Aš esu graikų - lotynų pasaulio palikuonis, europietis. Mano krikščioniškoji civilizacija, aš iš jos maitinuosi ir man tas yra svarbu, ir man to užtenka. Ir įlisti į kitus kraštus man nėra reikalo. Aš nesu išpažinėjas.*

Taigi, Miltinio meilė knygai, išsilavinimas ir žingeidumas leido jam būti europiečiu, kuomet daugeliui mūsų sovietiniai dešimtmečiai iškrito tie metai visiškai iš mūsų bendro išsilavinimo. Žinojome XIX amžių, o 1920-1940 metų visa filosofinė mintis buvo uždrausta. Liko žinios, sakykim, techninės, bet visą laiką buvo kalama: kaip tai atsilikę..., carizmas ir buržuazija... nieko gero. Visas gyvenimas prasidėjo nuo 1940-ujų metų, o Miltinis išliko tam europiniame kontekste visą laiką, nes jisai skaitė ir jį maitino visos Europos Knyga.

Kai pirmą kartą Miltinį išleido į Paryžių (bene 1974 metais) grįžęs sakė, kad bijojo ten važiuoti. Tai buvo taip keista, nes čia jis buvo taip sakant, tarpe visų erelis. *Aš susitiksiu tuos savo jaunystės draugus, kurių aš nemačiau nuo 1937 metų. Ar po pirmųjų pasisveikinimo žodžių ir kelių frazių apie orą tuo kalba ir neužsibaigs... Ar jiems aš būsiu įdomus, ar jie turės apie ką su manim kalbėt.* Ir koks jis buvo laimingas, kad jis su tais prancūzais intelektualais susišnekėjo. Kaip lygus su lygiais, kaip jis dažnai

mėgdavo pasakyti niveau. Jo galinga biblioteka jam leido išlikt europiečiu, su kuriuo skaitomasi lygiai tiek Rytuose, tiek Vakaruose.

The Library of the Theatre Director Juozas Miltinis

Summary

Mijolė Blėdiienė

MD

The most wonderful book in the world, the Bible, inspired Juozas Miltinis' love and respect for books. He learnt to read from it. He admired and worshiped books so much and hardly ever lent them. He only donated the books which were of less interest to him. He suffered the loss of his 400 books which were bought in Paris. These books disappeared in the Embassy of the Republic of Lithuania in Paris, in 1940, when the Soviets occupied not only Lithuania but its embassies abroad as well. While living and working in Panevėžys he did not feel provincial. Miltinis explored the world through books.

Asmeninių bibliotekų kolekcijos Panevėžio kraštotoyros muziejuje

Emilija Juškienė
Panevėžio kraštotoyros muziejaus
vyresnioji muziejininkė

Panevėžio krašto muziejaus Knygų rinkinyje yra apie du tūkstančius knygų. Šios knygos į muziejų pateko įvairiais keliais. Tačiau jos visos vienaip ar kitaip susijusios su Panevėžio kraštu. Gausiausia knygų yra iš šių asmenų bibliotekų: 1) rašytojos ir visuomenės veikėjos Gabrielės-Petkevičaitės-Bitės (1861-1943), apie 50 knygų; 2) gamtininko ir mokytojo Waleriano Straszewiczaus (1885-1968), apie 50 knygų; 3) gydytojo, darbininkų judėjimo veikėjo Andriaus Domaševičiaus (1865-1935), apie 80 knygų; 4) poeto ir ilgamečio Panevėžio kraštotoyros darbuotojo Juozo Mėdžiaus (1936-1994), apie 60 knygų.

Daugiausia, apie 80 knygų į muziejų pateko iš Andriaus Domaševičiaus asmeninės bibliotekos. Yra 1890-1895 metais Sankt-Peterburge Arsenjevo ir Petruševskio parengtos enciklopedijos 61 tomas, knygų filosofijos, gamtos mokslų temomis, žodynų. Knygos išleistos XIX-XX amžiuje Maskvoje, Sankt-Peterburge, Leipcige, Kaune. Daugiausia rusų, vokiečių, lietuvių kalbomis. Į muziejų šios knygos pateko iš Domaševičiaus artimųjų žmonių bei senųjų muziejaus fondų. Visos šios knygos pažymėtos antspaudėliais su Domaševičiaus pavarde ir adresu.

Apie 50 knygų yra iš Waleriano Straszewiczaus asmeninės bibliotekos. Jis 1919-1933 metais Panevėžio lenkų gimnazijoje dėstė botaniką, zoologiją, geografiją ir kitus dalykus. Daugiausia knygų apie gamtą lenkų ar vokiečių kalba, viena-kita rusų kalba. Visose šiose knygose yra antspaudėliai su savininko vardu ir pavarde. Įdomiai knygos pateko į muziejų. Antrojo pasaulinio karo metais zoologas ir tautosakininkas Jurgis Elisonas ir tuometinis muziejaus vadovas ir spaudos darbuotojas Dominykas Urbas iš apleisto Straszewiczių Naudvario dvaro parsivežė dalį Straszewicziaus bibliotekos ir itin vertingą pasaulio drugių ir vabalų kolekciją. Tuo metu šią kolekciją savininkas, senos ir garsios giminės astostovas, jau buvo sovietų okupantų ištremtas į Sibirą.

Muziejuje yra apie 60 knygų iš Juozo Mėdžiaus bibliotekos, išleistų XX amžiaus 1-3 dešimtmetyje. Knygų autorai, sudarytojai ar vertėjai panevėžiečiai, bent kiek gyvenę Panevėžio krašte ar kitaip susiję su Panevėžiu. Tai Bronė Buivydaitė, Petkevičaitė-Bitė, Juozas Tumas-Vaižgantas, Salomėja Néris, Jonas Jablonskis, Matas Grigonis ir kiti.

Į Gabrielės-Petkevičaitės-Bitės asmeninės bibliotekos muziejuje apie 50 literatūros klasikų, filosofijos, kulinarijos (keletas) ir kitų knygų. Jos daugiausia lenkų, vokiečių ir rusų kalba, išleistos XX amžiaus pradžioje, viena kita ir anksčiau. 1946 metais knygas muziejui perdavė Petkevičaitės-Bitės namų šeimininkė. Be to, muziejuje yra rašytojos tévo gydytojo Leono Petkevičiaus užrašų knyga su įrašais apie paskolintas knygas iš jo asmeninės bibliotekos. Muziejuje yra pavienių knygų iš rašytojų Juozo-Tumo-Vaižganto, Mato Grigonio (1889-1971), bibliofilo Stanislovo Didžiulio, kalbininko Petro Büténo (1896-1980), teisininko Tado Anupro Moigio (1842-1904), dvarininko Valerijono Kerbedžio (gyveno XIX amžiuje), mokytojų Elenos Gabulaitės (g.1916) ir Venanto Morkūno (1896-1980), kompozitoriaus Antano Belazaro (1913-1976) ir kitų asmeninių bibliotekų. Muziejaus knygų rinkinyje yra knygų su įskaitomais ir neįskaitomais įrašais, parašais (pavardėmis, vardais ir inicialais), antspaudais, rečiau su

ekslibrisais, su tyčia ištrintais ar kitaip panaikintais įrašais. Yra ir labai senų (nuo XVIII amžiaus) leidinių lotynų, lenkų kalba su pablukusiais nuo laiko įrašais, laukiančiais nuodugnaus tyrinėjimo.

Private book collections at the Museum of Panevėžys Regional Exploration

Summary

Emilia Juškienė

Senior museum worker of
the Museum of Panevėžys Regional Exploration

The collection of books at the Museum of Panevėžys Regional Exploration counts about 2,000 books from the private libraries of writers: Gabriele Petkevičaitė-Bitė (1861-1943), Juozas Tumas-Vaižgantas (1869-1933), Matas Grigoniš (1889-1971); bibliophile Stanislovas Dildžius (1850-1927); poet Juozas Mėdžius; linguist Petras Būtėnas (1896-1980); social worker Andrius Domaševičius (1865-1935); teacher of natural history at Panevėžys Polish Gymnasium Valerijonas Straszewicz (1885-1968); landowner Valerijonas Kerbedis (19c.); lawyer Tadas Anupras Moigis (1842-1904); teachers: Elena Gabulaitė (b. 1916), Venantas Morkūnas (1896-1980); composer Antanas Belazaras (1913-1976). Most of the books are in the Lithuanian, Polish, Russian, German, Latin languages, published in Lithuania and neighbouring countries in the second half of the 19th century or the first half of the 20th century. Not a few books have their owners' signs: inscriptions, signatures, stamps, some have bookplates.

Broniaus Mažylio asmeninis archyvas *Pajstrio kraštas*

Bronius Mažylis
inžinierius, kraštotoyrininkas

Skaitant istorinę, kraštotoyrinę literatūrą, kilo noras daugiau sužinoti apie gimtaji Pajstri. Pradžioje atrodė, kad tai neturintis istorinių ar

archeologinių paminklų, vertingo kraštovaizdžio ar garsesnių žmonių kraštas, poetų neapdainuota ar rašytojų neaprašyta žemė. Pradėjus domėtis literatūra ir kitur, tarsi iš nebūties išryškėjo, jog ir čia gyvenę ir gyvenantys žmonės yra sukūrę šį tą įsimenančio, verta dėmesio. Rankojant žinias, ilgainiui susikaupė pluoštas rankraščių, nuotraukų, susiklostė keletas teminių aplankų. 1978 metais sutvarkytas aplankas apie Pajstrio apylinkių medinius kryžius, koplytėles bei kaltines geležines kryžių viršunes - *saulutes*. Šių paminklų nuotraukas rinkau nuo 1968 metų, o nūnai prie daugelio jų nuotraukų tenka prirašyti *nugriuvęs, žuvęs*. Antras aplankas (1979) yra apie tą apylinkių akmeninius kryžius, kaltinius geležinius ir špižinius, įtvirtintus į akmeninius ar betoninius pagrindus. Aplanke dar yra akmeninių bei betoninių paminklų nuotraukos. Deja, sparčiai nyksta ir šie, regis, iš tvirtų medžiagų sukurti paminklai. 1980 metais sudarytas aplankas *1863 metų sukilimo atgarsiai Pajstrio apylinkėse* (vietinių žmonių pasakojimai ir kitos žinios). Iš šio krašto yra kilusių arba iš kitur atvykusiu ir čia gyvenusiu bei dirbusiu žmonių, kurie garsūs ne tik Pajstrio apylinkėse, bet ir visoje Lietuvoje. Pavyko užtikti ir visai pamirštų vardų. Palengva susiklostė aplankas apie įzymius šio krašto kultūros, mokslo, meno žmones. Vartant istorinę literatūrą apie Pajstrio apylinkių praeitį, pavyko surinkti pagrindinius šių apylinkių istorijos duomenis, o tai leido Pajstrio vardo paminėjimą *pasendinti* visu šimtmečiu nei rašoma enciklopedijoje (1585).

Bronius Mažylis' private archives
Pajstris region

Summary

Bronius Mažylis
engineer, local ethnographer

The ethnographic material has been collected in the Pajstris village (12 km from Panevėžys, the centre of the county) since 1968. It includes photographs of tombstone and other crosses (wooden, metal, stone), stone and concrete monuments, chapels. There one can find the villagers' reminiscences about the uprising of 1863 against the tsarist Russia's occupation and also about the prominent people who were born or who worked in Pajstris. The speaker thinks that the name of Pajstris was first mentioned by a century earlier than it is given in encyclopedias (1585).

**Utenos bibliofilas Liūdas Urbonaitis
(Urbonavičius)**

Danguolė Urbonaitytė-Jonaitienė
Utenos mokytoja

Utenos knygius Liūdas Urbonaitis (Urbonavičius) gimė 1904 metų vasario 10 dieną Pilviškiuose (Vilkaviškio apskr.), 1914 metais baigės pradžios mokyklą, mokėsi privačiai. 1917 metais mokėsi Marijampolės gimnazijos II klasėje. 1918 metais sugrįžės į gimtinę, baigė Pilviškių progimnazijos III klasę. Nuo 1919 metų gyveno ir dirbo Austrijoje, Vokietijoje. 1923 metų sausyje grįžo į Lietuvą. Gyveno Pilviškiuose, Kaune. 1924 metų kovą apsigyveno Utenoje. Dirbo Utenos apskrities politinės (valstybės saugumo) policijos viršininku. Nuo 1926 metų dirbo Utenos nuovados taikos teisėjo raštininku. 1928 metais eksternu baigė Utenos *Saulės* gimnazijos progimnazijos kursą. Buvo šaulys. Dainavo šaulių chore ir buvo jo valdybos narys. Nuo 1926 metų buvo Utenos teatro mėgėjų kuopos režisierius ir artistas. Susirašinėjo su dramaturgu Pranu Vaičiūnu. Dramaturgas 1927 metų rugpjūčio 23 dieną Urbonaičiu rašė: *Mano veikalą "Patriotai" galite vaidinti, tik prašau gerai roles išmokti ir neužmiršti atsiskaityti nuo pajamų už parduotus bilietus dešimtį nuošimčių autoriaus honoraro, kurio trečdalį Jūsų reikalams aukoju, o du trečdalius prašau man prisiliusti.*

Didžiausias Urbonaičio pomėgis Utenoje buvo kolekcionavimas ir knygos. Susirašinėjimui pravertė vokiečių, rusų, lenkų, esperanto kalbų mokėjimas. Rinko pašto ženklus, senovinius pinigus (turėjo nemažai), laiškus ir vokus, neišmesdavo netgi įvairių kvitų, blankų (jie išliko). Ypač mėgo gėles, įvairius augalus. Sode ir darže augo daugybė retų, daug kam nežinomų augalų. Augino akvariumo žuvytes, turėjo kanarélių, laikė bites. Iki šiol išliko vokiški ir lietuviški (Sielskio) sodininkystės sėklų katalogai - pagal juos užsisakydavo sėklų, sodinukų, daigų. Tačiau Urbonaitis labiausiai mėgo ir vertino knygas. Išlikęs Urbonaičio turto sąrašas (1931), kuriame išskirti du patys brangiausi dalykai, ivertinti vienoda trijų tūkstančių litų suma. Tai-žemės sklypas ir knygos. Turėjo sukaupęs per tris tūkstančius vertingų grožinės, mokslo, medicinos, religinės, populiariosios didaktinės literatūros knygų. Prenumeravo daugybę laikraščių ir žurnalų. Juos segdavo, išišdavo ir saugodavo. Jei tik pasirodydavo nauja knyga, ją tuoji įsigydavo iš Utenoje buvusio Dopkaus knygyno ir įtraukdavo į savo katalogą. 1928

metais A. Slonimskio elektro-spaustuvė *Regina* Ukmergėje jam padirbdino antspaudą. Išlikusi kaučiukinio antspudo apmokėjimo sąskaita (6 litai). 1940 metais Liūdas Urbonavičius pavardę sulietuvino, tad antrasis jo knygos antspaudas yra jau Urbonaičio pavarde. Urbonaitis buvo retų knygų mėgejas. Susirašinėdavo su keletu knygų kolekcionieriu, keisdavosi knygomis arba iš jų nusipirkdavo. 1939 metų sausio 13 dieną Jankauskas iš Gražiškių laiške siūlė įsigyti retų knygų. Pavyzdžiu, 1886 metais išleistą kun. Miežinio *Lietuvišką gramatiką*, 1879 metais išleistą knygą *Apie kalbų pradžią*, 1896 metais išleistus *Poterius ir maldas*. Laiške pateiktas knygų sąrašas gana didelis. Knygas užsisakydavo iš Vokietijos ir iš įvairių Lietuvos knygynų. Panevėžio knygynas *Kultūra* (Respublikos gatvėje) 1933 metų balandžio 8 dieną atvirlaiškiu praneša, kad išsiuntė dalį užsakytų knygų ir pigu Rygos leidinių katalogą. Užsisakydavo knygų ir iš Vokiečių knygyno Kaune. 1937 metų birželio 4 dieną gavo pasiūlymą atidaryti einamają sąskaitą ir gauti knygas išsimokėtinai. Urbonaitis ne tik stengdavosi įsigyti naujų knygų savo bibliotekai, bet jas ir platino. Dar platino laikraščius ir žurnalus (išlikę prenumeratorių sąrašas). 1926 metų gruodžio 15 dieną *Knygnešio* redaktorius Petras Ruseckas Urbonaičiui rašė: *Labai prašyčiau Tamstos malonėti parūpinti "Knygnešiui" užsakymų "Knygnešys" 328 didoko formato puslapių, gražiu spalvotu dailininko V.Jomanto viršeliu, apšciai iliustruotas ir apskritai sulig spaudos atsiliepimu priklauso prie gražiausių lietuviškų knygų. Savo įdomiais pasakojimais "Knygnešys" ryškiai nušviečia spaudos draudimo gadynę, mūsų tautos pastangas kovoje dėl savo teisių ir t.t. "Knygnešio" kaina 10 litų. Tačiau kas "Knygneši" užsisakys iki 1927 metų sausio 5 dienos moka su persiuntimu 8 Lt už neįrištą, 12 Lt už įrištą į pusiau-audeklą ir 13 Lt už įrištą į audeklą.* Kitoje laiško pusėje Urbonaitis suraše *Knygnešio* prenumeratorius. Bendravo su *Spaudos fondu* Kaune, užsisakė pats ir platino *Lietuvos enciklopediją*. Daug knygų, daugiausia religinio turinio, padovanojo Urbonaičio gimnazitis ir krikšto tėvas vyskupas Vincentas Borisevičius (1887-1947). Mirė Liūdas Urbonaitis po sunkios ligos 1942 metų sausio 14 dieną, nesulaukęs nei savo 38-ojo gimtadienio. Ir Liūdo Urbonaičio knygų kolekciją ištiko skaudi nelemtis. Antrojo pasaulinio karo metais Urbonaičių šeima pasitruukė į Vyžuonų apylinkes. Traukdamiesi vokiečiai, nuo senojo pašto pusės Molėtų gatvės namus apšaudė padegamosiomis kulkomis. Vienu metu degė 12 pastatų. Urbonaičių namas buvo gaisro viduryje ir jis tik vienas stebuklingai nesudegė. Šalia namo ir sklype numestos penkios bombos namą truputį apgadino. O bombų išraustas

giliausias duobes užvertėme per daugelį metų. Grįžę po karo į namus džiaugėmės radę nesudegusį namą. Tik labai nuliūdome, pasigedę daugelio vertingų bibliotekos knygų. Iš koridoriaus spintų dingo visi periodiniai leidiniai - *Karys*, *Trimitas*, *Šaulių vadas*, *Lietuvos aidas*, *Mūsų rytojus*, *Darbo Lietuva*, *Naujoji Romuva*, *Židinys* ir kiti. Liūdniausia, jog knygos išvengė gaisro ir bombų smūgių, bet liko neapsaugotos nuo vagies. Labai reikšminga tai, jog Urbonaičio knygų kolekcija naudojosi moksleiviai ir inteligentija. Praslinkus net 54 metams po Urbonaičio mirties, 1996 metų liepos 6 dieną Pakruojo savivaldybės tarybos narys, mokytojas Jonas Kelevičius Utenio redakcijai raše: *Gerbiama redakcija, "sémiau šviesą Utenoje" ir 1950 metais baigiau gimnaziją. Mano pažiūroms didelės įtakos turėjo biblioteka Molėtų gatvėje. Ant knygų buvo antspaudas "L.Urbonaičio". Labai mažai žinau apie šį žmogų.* Laikraštis *Utenis* plačiau parašė apie įžymų Utenos bibliofilą Liūdą Urbonaitį (Urbonavičių).

Utena's bibliophile Liudas Urbonaitis (Urbonavičius)

Summary

Danguolė Urbonaitytė-Jonaitienė
Teacher in Utena

During the years of Lithuanian Independence Liudas Urbonaitis (1904-1942) served as the Chief of Utena County police and the judge's clerk. He also was a passionate bibliophile, a spreader of books and periodicals, a philatelist and numismatist, an actor and director at Utena amateur theatre, an amateur naturalist. His book collection counted more than 3,000 multilingual books on science, religion, didactics, medicine and also there could be found Lithuanian literature of the 19 century, encyclopedias, dictionaries, reference books, the complete sets of Lithuanian periodicals of those days. He ordered books from bookshops, publishing houses, editorial offices in Lithuania and Germany, exchanged books with other Lithuanian bibliophiles. He knew the German, Russian, Polish and Esperanto languages. During the years of 1919-1923, he worked in Austria and Germany. Liudas Urbonaitis registered and marked his books by two caoutchouc book stamps. Utena's schoolchildren and intelligentsia could use his library as well. By the end of the Second World War the major part of Liudas Urbonaitis' book collection disappeared. The rest of the book collection is preserved by his family in Utena.

Panėvėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai.
1860 - 1998

Arvydas Karaška

Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės
viešosios bibliotekos galerijos 2-asis aukštas parodų
kuratorius

Panėvėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai pirmą kartą kiek išsamiau ir įvairiau paviešinti straipsnio autoriaus parengtoje to paties pavadinimo parodoje (444 radiniai) bibliotekos galerijoje *2-asis aukštas* (1998 03 24 - 04 14), jos išleistame kataloge bei konferencijos pranešime. Panėvėžio krašto asmenvardiniams knygos ženklams priskiriami Lietuvos ir pasaulio dailininkų sukurti ženklai Panėvėžio arba su šiuo kraštu glaudžiai susijusiems asmenims. Sąlygiškai dar priskiriami Panėvėžio krašte ar jame ilgesnį laiką tuomet kūrusių dailininkų knygos ženklai. Panėvėžio krašto riba bei sąvoka taip pat sąlygiškas, nes kinta miestų, rajonų, apskričių net vyskupijų administracinių ribos. Šiaurystines Lietuvos bibliotekos veikloje šią sąvoką konkretina tai, jog Panėvėžio apskrities Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka jau keliolika metų kuruoja aštuonių rajonų - Anykščių, Biržų, Kupiškio, Panėvėžio, Pasvalio, Rokiškio, Utenos ir Zarasų bibliotekas.

Tyrinėjime siekta bent nužymėti šio krašto knygos ženklų istorinės erdvės ir savitumų kontūros. Tyrinėjimui *de visu* susipažinta su Panėvėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos Rankraščių skyriaus ekslibrisų rinkiniu (PAVB RSR), Retų spaudinių skyriaus (PAVB RSS) knygų ženklais ir jų kartoteka, su Juozo Miltinio palikimo studijų centro (JMPSC), Panėvėžio kraštotyros muziejaus Knygų rinkiniu (PKM GEK), Karsakiškio muziejaus (Krs M), Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB), Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus bibliotekos (VŽM) knygų ženklais, Lietuvos ekslibrininkų klubo ekslibrisų rinkiniu (LEKR), Antano Gasperaičio (GR; Utena), Petro Jakšto (JR; Šilutė), Algirdo Neveravičiaus (NR), Daliaus Patkausko (PtR; abu iš Panėvėžio), Vaclovo Miliaus (MR), Josifo Šapiro (ŠR; abu iš Vilniaus) knygų ženklų rinkiniais, Panėvėžio, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Kėdainių dailininkų ekslibrisų rinkiniais, taip pat literatūroje aprašytaisiais knygų ženklais bei jų aprašymo ir tyrinėjimo metodika¹.

Panėvėžio krašto asmenvardiniuose ženkluose sutinkamos visos pagrindinės knygos ženklų rūšys - rankraštiniai knygų įrašai, knygų antspaudai, superekslirisai, ekslibrisai, lipdės ir netipiniai knygų ženkli. Gausumu bei įrašų turinio išvairove išskiria rankraštinių knygų įrašai. Kiekvienas įrašų (skirtingai nuo kitų knygos ženklų rūšių vienaip ar kitaip tiražuojamų) yra individualus, netgi unikalus. Apskritai rankraštiniai knygos įrašai, o Panėvėžio krašto taipogi, yra seniausieji knygos nuosavybės ženkli. Čia aptariami du rankraštinių knygos įrašų tipai provenienciniai ir dedikacioniniai, nes memorialinių nerasta.

Daugiausia yra proveniencinių įrašų, t.y. žyminių knygos nuosavybę. Pagal proveniencinių įrašų glauustumą ir pobūdį išskiriame lakoniškieji (savininko pavardė, vardas, kartais dar įrašo data), formuliniai (*Iš mano knygų, iš bibliotekos, Šios knygos savininkas, Mano egz., Ex libris*) ir išplėstiniai (išsamesni duomenys apie knygą ir jos savininką).

Išsimokslinusiu asmenų provenienciniai knygos įrašai dažniausia yra lakoniški arba formuliniai. Tokių Panėvėžio krašto žymių ar mažiau žinomų žmonių įrašų knygose ganetinai daug.

Įvairiaisiais požiūriais yra įdomesni ir įvairesni išplėstiniai proveniencimai įrašai. Jie dažniausia rašyti įdiržusia valstiečio ranka, nejmantriai, neretai tarmiškais žodžiais. Apsauginiai įrašai byloja jo meilę ir pagarbą knygai. Jie tarsi sodybos gyvatvorė, sergstinti knygą. Perspėja ir net pragaro baisybėmis gąsdina tuos, kurie knygą nugvelbtų, negražintų pasiskolinę ar suradę ją. Skaityboje prakutusiam šviesuoliui valstiečiui knygos dvasinė vertė didesnė, nei rizika ir pavoju. Juk jo paties išsirašyta pavardė, vardas ir sodžius drauge su knygele atvestų pėdsekį - cariškajį žandarą ir neišvengtų jau tuomet knygius bausmės, gal net Sibiro vargų. Štai toji kai kurių senujų valstietiškųjų knygos įrašų mozaika.

Antanas Barczius Lebenyskius parapyas Wabalny 1860 Roku (knygoje: Jaknawicz J. Ewangielje na Niedziele i wszystkie święta. V., 1848. - JR).

Szito kniga Priguli pri Joachima Kubilewiczia Parafijos Krinčinas (?) Sodzios Daujenu. Szita kniga priguli Barboru Kubiliauczitias Sodzios Daujenu (kn.: Kuszeliauskas S. Raktas ing dangu. V., 1863. - LNBBKC, 840145).

Wallditoja tas knigas tiektie Juszkaiezi isz sodzios Miežiszku Parapijas panewieže 1866 m 20 Alaksandra Barausk... (kn.: Jezus linksmibiu..., 1861. - PKM GEK 2709).

Ta knigiela priguli Waronikos, Sziwickajczos, Panaweze pawietos, Paswalia parapijos, Sodzios Po Naguja 1874 miatosi Kowas 27 dieno i rasze Wincentas (kn.: Raczkauskis J.Munką Wieszpaties Jezaus. -V., 1857. - LNB A10/857).

Eta kniška prinadležit do barbaru Iškaičių (?) derevnia Miežiski po kakim Nesčastym Proissedst Prošu posilat do menia 1875 godu mėseca nojabr 24 d-nia podpisujus Osip Jodorunus vtoi samoi Derevni Stfan Jurij Juško dolžno zaplatit menia za rabotu knigi (rankraštis graždankos raštmenimis, rel.turinio knyga. V., 1861. - PKM GEK 2709).

Ta knyga Jukuba Timošaisia iš sodžes Klavšiškių rozalima parapijos 1880 metusi Vasaria 5 diena (LNB A1/868).

Szito knygele Priguly Jokubu grigu Uličios Žaideliu pirkau Pondelio parafioy 1884 roka "Mecycia sintiabr 13 čisla Jakov Grigou (kabutėse išskirtas tekstas rašytas graždanka; kn.: Jaknawicz J.Ewangelje Polskie I Žmudzkie na niedzele (...). V., 1858. - LBB BKC 531363).

Sita kniga Teresias Kupeličias Panemunela Mestelui /1888 (kn.: Skirmuntaitė K.Istorija Lietuvos. New York, 1887. - J.R.).

To kniga prigule Jonu Žebriu Justina pasiskaititis Atiduok ir Aluciū patruktavok (kn.: Lietuviszkieji rasztai ir rasztininkai. Tilžėje, 1890. - PKM GEK 1822).

Šio įrašo autorius, Jonas Žebrys (1851 Palaukiuose -1945 Breiviškuose), neeilinė Karsakiškio apylinkių asmenybė. Kalvis, dievadirbys ir kryžiakalys, giedotojas ir pasakorius, Stumbriškio valsčiaus teismo tarėjas, draudžiamų lietuviškų knygų rinkėjas ir platintojas. Žebrio knygos nuolat keliavo per žmones. Daug jų Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse kaimo šviesuolis dovanojo naujajai Palaukių lietuviškai mokyklai (ši sudegė 1916 metais) ir Palaukių kaimo jaunimo bibliotekėlei (1916 - 1940).

Šiaurrytinės Lietuvos alaus vaišių tradicijos atspindi ir kitame, rūstesnio turinio apsauginiame knygos įraše. *Waldytoius tos knigos Fabijonas Grevas isz Dapsziu priguli pri Szymonio Alie Wieszintu Parofijos. Jeigu tropitus pamestie toj praszau atnesztie taj labi padiekawosi ir aluczium patrakavosi. O jeigu nietnasztum taj kad tau isz piecchio runka Nudziutu*².

Dar keletas proveniencinių išplėstinių įrašų.

Skaitytoju tos knigiales praszau wz mani atsidunsianti Jonas Survila isz Pasvalia.

Mykolas Plēta iš Žeimeikių (?) To Knyga (rašyta graždanka) *AWENGELIJA* (kn.: Ewangelje Polskie i Żmudzkie na niedziele (...). V., 1858. - PKM GEK 5099).

Tos knygos skaititojas Wincentas Šyvis 1909 metų 1 rub. 75 kap. (GR).

Deonizy Olesewski: 1911.2 listopad (kn.: Żywot Pana Naszego Jezusa Chrytusa. V., 1901).

Biržu - Pasvalio apskričia Gajžiune 1913. III. 15 (PAVB RS S 3107 -2).

Magdalena Raskauckene 1917 M Skirenekunes (?) parapijos (Maldaknysė. - PKM GEK 8211).

Senior Bronislav Szlogeris / Calle gorrite No 159/ Rosario de santa de Republico Argentina Sud America (Kalendorius. Metai 1915. - PKM GEK 4573).

D e d i k a c i n i u - knygos autoriaus ar savininko dovanojimo kitam asmeniui ar kolektyvui - įrašų rasta nedaug, tačiau įdomių ir reikšmingų.

od Księźca Hrobiego Mitrowskiego Własnoc Maionaci (?) Kawaloracondere ...? B.Z... (parašas; kn.: Pamiętnik K.T. Jolly o rewolucyji Francuzkiej. V., 1844. - Krs M).

P. Julijej Zukauskienei dėl atminties. Kun. Juozas Tumas, Sidabravo klebonas. 1906 m. 13 kovo m. (PKM GEK 11203).

Malonių p. Adomui Gasperavičiui ant atminties 17.11.1908 aukoja Kun.Pr. Turauskas (GR).

Brangiam Mokytojui Vardo dienoje. Mergaičių V klasė. 1923 m. rugėjo 21 d. Panevėžys (Matui Grigoniui; rankraštinius rink. Dainos. - PKM GEK 2999).

Aukštai gerbiamai panelei G.Petkevičaitei, jos didelius Lietuvai nuopelnus ir bendrą mūsų kultūros darbą minėdamas, aukoja autorius. 1927 m. balandžio 15 d. Panevėžys, Valstybinė gimnazija (kn.: Ar paseno Tėnas? Jo "Meno filosofijos" kritika. Parašė J.Dobilas. K, 1927. - PKM GEK 892).

Gerb.Gabrielei Petkevičaitei su Širdingais linkėjimais. Vidunas 1929.I.17 d. (kn.: Vidūnas. Pasaulio gaisras: Rūta. Tilzė, 1928. - PKM GEK 2181).

Beturčių mok. (km.?) Karsakiškio pr.mok.8 No (1934). Mok.ved. (Jonas) Krikščiūnas (Krs M).

Aukoju Tautosakos Archyvui (kn.: Auksinës varpos. Senovës dainos surinktos Ūdrijos apylinkëje Juozo Neimonto. Seinai. 1909. - PKM GEK 3202).

Jonui Petkevičiui dovana nuo G.Petkevičaitës. Panevëžys 1936 m. kovo m. 7 d. (kn.: Vilniaus krašto vaizdų albumas. K., 1934. - PKM GEK 4196).

Elzbeta Ynušauskene Aš paliku aš tu kniku bažničia (Maldynas. - PKM GEK 4778).

Gerajam Antaneliui autorius / 1936.IX.10 (kn.: M.Grigonis. Algimantëlio metai. Marijampolë, 1936. - PKM GEK 18786).

Gerbiamam mokytojui Juškai savo mokytojų prisiminti: Mokyklai nebuki raide / Bet švieski jaunimui žvaigžde. (toliau užrašytas trijų ketureilių posmų eileraštis "Mokytojas"). Matas Grigonis. 1945.XII. 11 (PKM GEK 17596).

Benediktës Žilvytës, kai éjau pirmą kartą išpažinties dovanojo man (kn.: Kun.P.Rauduvë. Išpažintis ir komunija. K., 1939. - PKM GEK 22393).

Antroji gana gausi, įvairi ir istoriškai ankstyva (nuo XIX amžiaus II pusës) Panevëžio asmenvardinių knygos ženklų grupë - k n y g ë a n t s p a u d a i . Ankstyviausieji jų - metaliniai (labai reti); vėlesnieji - guminiai arba kaučiukiniai. Pažymétinas iš Karsakiškio kilusio kunigo ir kulturos veikéjo Juozapo Žebrio (1860-1915) nedidukas (15x18 mm) metalinis stačiakampis (su nuskliaustais kampais) antspaudas su dailiai graviruoti įrašu ir kaligrafišku ornamentu (abipus vardo inicialo) - J.Žebris (Krs M). Kartais tas pats asmuo vartojo du (rašytojas Andrius Domaševičius), tris, keturis, net penkis (Karsakiškio mokytojas Pranas Tamošiūnas) skirtingus antspaudus. Didelë įrašų įvairovë. Vienuose antspauduose - vien bibliotekos savininko inicialai, kituose - pilnas vardas ir pavardë, kitur dar ir adresas ar vietovë, profesija, įrašai *Ex libris, Biblioteka (ir archyvas), Nr., spinta, lentyna*. Kai kurie antspaudai papuošti įvairiais ornamentais arba simboliais - herbiniais skydais, herbais, karūna ir kita kuo. Formos požiūriu vyrauja apvalūs, stačiakampiai, ovaliniai, vienos arba kelių eilučių; su rëmeliu (kartais dvigubu) arba be jo. Vyrauja lietuviški įrašai, retesni lenkiški, rusiški, dar retesni vokiški arba dvikalbiai (lietuviški-vokiški, lietuviški-lenkiški). Kartais tas pats asmuo vartojo (B.M.Matulionis) ir lietuviško (1911), ir rusiško (1910) pavardës įrašo antspaudus (PKM SEK 11202).

Labai reti Panevëžio kitataučių knygos ženklai. Išliko XIX amžiaus antspaudas Bernard Andrejevič Fridman Čactnyj Poverennyj g. Ponevež

Kovensk g. (VŽM 1468). Reto turinio antspaudas Ne draskikit knygu (PAVB RSS 2019).

Knygos ženkų panevėžianoje gana gausu ekslibrisų. Ankstyvieji sukurti dar XIX amžiaus II pusėje. Juos kūrė ir kuria Lietuvos ir įvairių pasaulio šalių menininkai. (Pastarieji, dalyvaudami Lietuvoje ir Panevėžyje rengiamuose tarptautiniuose ekslibrisų konkursuose). Naujausioji panevėžiečiams ar iš Panevėžio kilusiems dedikuotų ekslibrisų banga nudžiugino 1998 metų parodą galerijoje 2-asis aukštas - *Panėvėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai*. Meniškus ekslibrisus šiai ir vėlesnėms parodoms sukūrė Aušra Čapskytė, Antanas Kmieliauskas, Klemensas Kupriūnas, Aušra Paulauskienė, Kęstutis Ramonas, Nijolė Šaltenytė, Povilas Šiaučiūnas. Nemaža jų eksponuota minėtoje parodoje, ir aprašyta bei publikuota parodos kataloge. Netipiniams knygos ženklams priskirtini pary ziečio Žibunto Mikšio išpiešti ženklai (jo įvardinti ekslibrisais) Juozui Miltiniui dovanotose knygose.

Apskritai reti ir prabangūs (menine ir vertės prasme) superekslirisai tiek Lietuvos, tiek Panevėžio knygų ženklų istorijoje. Pažymėtiniai du Panevėžio krašto superekslirisai, saugomi Panevėžio apskrities Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos Retų spaudinių skyriuje: Biržų krašto mokytojo ir evangelikų bažnyčios vargonininko K. Daukšo inicialinis knygos nugarėlėje K.D.; itin prabangus superekslirisas knygos nugarėlėje paaugu suotomis raidėmis *V. V. Bitnerio redaguota Nastolnaja illiustrirovannaja ENCIKLOPEDIJA rusų kalba / Nuosavybė L. Žurausko / Ezerėnuose 1923 m.*

Čia glauktai apžvelgta tik asmenvardiniai knygų ženklai. Kitametinėje konferencijoje ir parodoje atsivers nemažiau turtinga institucinių bibliotekų knygos ženklų panorama. Sėkmingam Panevėžio krašto knygos ženklų tyrinėjimui ir visuomenės bei specialistų susipažinimui, būtina rengti išsamų mokslinį panevėžianos knygos ženklų katalogą. Tikėtina, jog Panevėžio regiono knygos ženklų paieškos ir tyrinėjimai susibėgs į istoriškai plačius lietuviškojo knygos ženklo barus bei prisiadės rašant turtingą Panevėžio krašto Knygos ir Knygių istoriją.

¹ Kisarauskas V. Lietuvos knygos ženklai. 1518 - 1918. - V., 1984; Braziūnienė A. Lietuvos Mokslo Akademijos bibliotekos XVII a. lituanikos fondo knygu ženklai // Knygotyra. -1992. - Nr.19. - P.5 -10; Braziūnienė A. Lietuvos Mokslo Akademijos bibliotekos XVIII a. lituanikos fondo knygu ženklai // Knygotyra. - 1993. - Nr.20.

- P.28 - 33; *S p i e c i ū t ē* S. Rankraštinis išrašas Kaip knygos ženklas senosiose lietuviškose knygose // Vilniaus universiteto metraštis. - 1997;

² D. Kaunas proveniencinius išrašus išskiria net į 10 grupių: *K a u n a s* D. Knygos nuosavybės ženklai // Tarp knygų. - 1993. - Nr.11. - P.19 - 20.

³ *V i d u g i r i s* A. Karsakiškio apylinkės šviesuolis Jonas Žebrys // Mūsų kraštas. -1996. - Nr.1 - P.103 - 105.

Panevėžys Region personal Bookplates. 1860-1998

Summary

Arvydas Karaška

Curator of Gabriele Petkevičaitė-Bitė

Panevėžys County Public Library's Gallery 2-asis aukštasis

Regional Conference Private Library - a Part of National Historic Memory was held in Gabriele Petkevičaitė-Bitė Public Library of Panevėžys County on March 24, 1998. On that occasion an exhibition Personal bookplates of Panevėžys Region, 1860-1998 was opened in Library's Gallery 2-asis aukštasis on March 24 - April 14.

The basic kinds of bookplates - book inscriptions, stamps, superexlibris, exlibris and non - typical bookplates - are seen in the personal bookplates of Panevėžys Region.

The largest group of all bookplates make manuscript inscriptions (especially proveniential and dedicational). The second large groups of bookplates - book stamps and exlibrises. Very rare are superexlibrises.

The Panevėžys Region personal bookplates are made in the 19-20 th centuries. They are in the books and collections from the Lithuania's libraries, museums and private collections.

This review of regional bookplates is material which will help in studies of book and libraries history of Panevėžys Region.

We suppose that studies of regional bookplates are of importance both: to Lithuanian and European history of bookplates (the oldest known dated Lithuanian superexlibris from 1518).

**APIE PARODĄ
PRISIMINUS GABRIELĘS PETKEVIČAITĖS-BITĖS
PASAULI**

Margarita Mašalienė

Panevėžio apskritys Petkevičaitės-Bitės
viešosios bibliotekos Kraštotoyros skyriaus vedėja

Paroda veikė 1998 metų kovo 24 - gegužės 1 d. bibliotekos parodą fojėje ir buvo skirta rašytojos, pedagogės ir visuomenės veikėjos Petkevičaitės-Bitės atminimui. Eksponatai parodai atrinkti iš Panevėžio kraštotoyros muziejuje saugomo rašytojos fondo. Eksponuotos rašytojos asmeninės bibliotekos knygos su donaciniiais įrašais ir marginalijomis: Vidūno *Pasaulio gaisras* (K., 1934), Vilniaus krašto vaizdų albumas (K., 1934), Neue Testament (Berlin, 1874), Eduard Engel *Deutsche Stilkunst* (Leipzig, 1917), Kucharka Litewska (Wilno, 1863), Medicinskij kalendar na 1907 god (S.Peterburg, 1907).

Parodoje asmens dokumentai atspindėjo Petkevičaitės-Bitės mokslus, pedagoginę ir visuomeninę veiklą. Tai - Mintaujos gimnazijos baigimo pažymėjimas (1876), gimnazijos direktoriaus Jono Yčo išduota Petkevičaitės-Bitės darbo charakteristika (be datos), prašymas gimnazijos direktoriui Yčui atleisti iš mokytojos pareigų (1924), Puziniškio kursų suaugusiems (vadovavo Petkevičaitė-Bitė) dienynas (1926), Pirmojo Lietuvos Aboliucionistų suvažiavimo nario bilietas, prašymas Panevėžio miesto savivaldybei dėl pašalpos skyrimo Panevėžio apskritys kalėjimui (1925). Keletas dokumentų priminė kasdieninę rašytojos buitį: išlaidų užrašų knygelė, ligonių kasos pranešimas dėl mokesčių mokėjimo, prof. Petro Avižionio rašytojai išrašytas receptas akiniams. Idomi tévo Leono Petkevičiaus užrašų knygelė, kurioje yra ir asmeninei bibliotekai įsigytų arba įsigytinų knygų aprašai.

Su Petkevičaitės-Bitės visuomeniniu ir žurnalistiniu darbu parodoje supažindino eksponuota rašytojos korespondencija. Tarp siuntėjų daugelis to meto visuomenės ir kultūros veikėjų -

spaudos darbuotojas ir leidėjas Petras Vileišis, rašytojas ir žurnalistas Petras Ruseckas, rašytojas ir diplomatas Jurgis Savickis, pedagogė ir moterų teisės gynėja Ona Mašiotienė, ilgametė Žiburelio draugijos pirmininkė Aleksandra Bulotienė, chirurgas Juozas Žemgulis, gydytojas profesorius Petras Avižonis.

Parodoje pateikti ir ankstesnėse parodose neeksponuoti dokumentai. Antai pluoštas vizitinių kortelių priminė Petkevičaitę-Bité supusius ižymius žmones - Matą Grigoni, Aldoną Vileišienę, Joną Moigį, Jurgį Elisoną, Joną Vileišį, Liudą Žemaitį, Aleksandrą Babenską, Petrą Leoną, Petrą Avižonį, Bronę Buvydytę, Jacką Sondeckį.

Eksponuoti ikonografiniai dokumentai - Gabrielės Petkevičaitės-Bité portretinės ir grupinės bičiulių, Panevėžio gimnazijos mokytojų ir mokinų, galiausiai pačios rašytojos laidotuvių nuotraukos.

About the exhibition

Reminiscence of Gabrielė Petkevičaitė-Bité's world

Margarita Mašalienė

Head of the Department of Ethnography at
Petkevičaitė-Bité Public Library of Panevėžys County

The exhibition *Reminiscence of Gabrielė Petkevičaitė-Bité's world* was on display from the 24 of March to the 1st of May, 1998. It was exhibited at the foyer of the library's central premises. The exhibition was dedicated to the famous Lithuanian writer, teacher and social worker Petkevičaitė-Bité. The exhibits were selected from the Gabrielė Petkevičaitė-Bité's stock at the Museum of Panevėžys Regional Exploration. They included the writer's multilingual books from her private library with donative inscriptions and marginalia, personal documents, correspondence, prominent people's visiting-cards, iconography documents.

Žiniasklaida apie konferenciją ir parodą

Parengė Margarita Mašalienė

Panevėžio apskrities bibliotekų konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis* (1998 03 24) ir paroda *Panevėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai* (1998 03 24-04 14) susilaukė didelio Lietuvos bibliofilų, dailininkų, kraštotoyrininkų, muziejininkų, žiniasklaidos dėmesio. Apie vykusią konferenciją ir parodą informavo Lietuvos

nacionalinės televizijos laida *Panorama* (1998 03 24), Panevėžio televizija *Pan TV* (1998 03 24), radijo stotis *Aukštaitijos radijas* (1998 03 24-25). Renginys buvo plačiai aprašytas šalies ir Panevėžio periodiniuose leidiniuose. Išleistas parodoje eksponuotų Lietuvos ir pasaulio dailininkų senųjų ir dabarties knygos ženklų katalogas *Panevėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai*.

Publikacijų bibliografija

Panevėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai : parodos katalogas / Panevėžio apskrities G.Petkevičaitės-Bitės viešoji b-ka; sudarė Arvydas Karaška.- Panevėžys : PAVB (Nevėžio spaustuvė). - XLVIII, 24 p.: iliustr.

Rinkūnienė, Gertrūda. Prašoma eksponuoti asmenines kolekcijas.- Iliustr./// Panevėžio balsas. - 1998, vas. 27, p.5.

Lapénienė, Laima. Mūsų mieste bus Knygos istorijos studijų centras. - Iliustr./// Sekundė.- 1998, kovo 23, p.2.

Rinkūnienė, Gertrūda. Rado visą miesto dyasinį pasaulį. - Iliustr./// Panevėžio balsas.-

1998, kovo 24, p. 4.

Bielskytė, Vida. Bibliotekos tarnystė tautos istorijai// Lietuvos aidas. - 1998, kovo 24,

p.4.

Januškevičienė, Virginija. Visuomenei - apie asmenines bibliotekas // Panevėžio rytas.-

1998, kovo 25, p. 12.

Rinkūnienė, Gertrūda. Bibliotekai - unikalus sidabro medalis.- Iliustr. // Panevėžio balsas.- 1998, kovo 25, p. 1,2.

Silickienė, Genė. Panevėžys. (Žinutė) // Respublika. - 1998, kovo 25, p.7.

Lapénienė, Laima. Vertybė, kurią per brangu parduoti.- Iliustr. // Sekundė .- 1998,

kovo 26 , p. 3.

(Bibliotekos administracijos padėka rėmėjams). - Iliustr. // Panevėžio balsas. - 1998,

kovo 31, p. 4.

Sraunius, Arūnas. Knygos istorijos studijų centras Panevėžyje // Ūkininko patarėjas.-

1998, bal. 11, p. 19.

- Jablonskienė, Audronė. Lietuviškų ekslibrisų sodo pavasaris .- Iliustr. // Respublika.- 1998, bal. 24, p. 23.
- Kaunas, Domas. Asmeninė biblioteka : (Pranešimo publikacija) // Literatūra ir menas.- 1998, geg.20, p. 13.
- Misiūnienė, Alina. Konferencija *Asmeninė biblioteka - tautos istorinės atminties dalis* // Tarp knygų. - 1998, Nr. 7, p.33-34.
- Lapėnienė, Laima. Kaip atokvėpis nuo grafikos darbų gimė skulptūros.- Iliustr. // Sekundė. - 1998 spalio 26-27, p. 9.

Mass media about the conference and the exhibition

Compiled by Margarita Mašaliénė

Bibliophiles, artists, local ethnographers, museum workers, mass media took a great interest in the conference *Private library - a Part the National Historic Memory* (24 March, 1998) and the exhibition *Panevėžys Region personal bookplates* (24 March - 14 April, 1998). Information about the conference and the exhibition was given by Lithuanian National Television at *Panorama* (24 March, 1998), Panevėžys Television *Pan TV* (24 March, 1998), Radio Station *Aukštaitijos radijas* (24-25 March, 1998). The event was described in the republican and local periodicals. The exhibited bookplates by Lithuanian and foreign artists are reflected in the catalogue *Panevėžys Region personal bookplates*.

Turinys/ Contents

- 5 *Sudarytojai. Pratarmė*
- 6 *Editors. Foreword*
- 7 *Rima Maselytė. Konferencijos atidarymas*
- 8 *Rima Maselytė. Opening of the Conference*
- 9 *Tomas Joras. Konferencijos pasveikinimas*
- 10 *Tomas Joras. Congratulation to the Conference*
- 12 *Domas Kaunas. Asmeninė biblioteka mokslo ir kultūros akiratyje*
- 16 *Domas Kaunas. Private library from the point of view of science and culture*
- 17 *Nijolė Lietuvninkaitė. Asmeninė biblioteka istorijos kryžkelėje: Juozo Tumo-Vaižganto ir Stanislovo Didžiulio knygų likimai*
- 22 *Nijolė Lietuvninkaitė. Private library at the crossroads of history: the destiny of Juozas Tumas-Vaižgantas' and Stanislovas Dildžiulis' books*
- 23 *Jonas Juodelis. Monsinjoro Jono Juodelio biblioteka*
- 25 *Jonas Juodelis. Monsignor Jonas Juodelis' book collection*
- 25 *Jurgita Baltronaitė. Bibliofilo Petro Jakšto biblioteka ir jos likimas*
- 30 *Jurgita Baltronaitė. Petras Jakštės' book collection and its destiny*
- 31 *Genovaitė Raguotienė. Vaiko asmeninė biblioteka ir jos reikšmė šeimos gyvenime*
- 34 *Genovaite Raguotienė. Children's library and its meaning to family's life*
- 35 *Vytautas Ballūnas. Juozo Balčikonio gimnazijos istorijos muziejus - praeities pažinimui ir mokinį auklėjimui*
- 39 *Vytautas Ballūnas. The History Museum of Panevėžys Juozas Balčikonis Gymnasium*

- 39 *Vaclovas Blėdis.* Režisieriaus Juozo Miltinio biblioteka
- 42 *Vaclovas Blėdis.* The Library of the Teathre Director Juozas Miltinis
- 42 *Nijolė Blédienė.* Režisieriaus Juozo Miltinio biblioteka
- 46 *Nijolė Blédienė.* The Library of the Teathre Director Juozas Miltinis
- 46 *Emilija Juškienė.* Asmeninių bibliotekų kolekcijos Panevėžio kraštotoyros muziejuje
- 48 *Emilija Juškienė.* Private book collections at the Museum of Panevėžys Regional Exploration
- 48 *Bronius Mažylis.* Broniaus Mažilio asmeninis archyvas *Pajstrio kraštas*
- 49 *Bronius Mažylis.* Bronius Mažylis' private archives *Pajstris region*
- 50 *Danguolė Urbonaitė-Jonaitienė.* Utenos bibliofilas Liudas Urbonaitis (Urbonavičius)
- 52 *Danguolė Urbonaitė-Jonaitienė.* Utens bibliophile Liudas Urbonaitis (Urbonavličius)
- 53 *Arvydas Karaška.* Panevėžio krašto asmenvardiniai knygos ženklai. 1860-1998
- 59 *Arvydas Karaška.* Panevėžys Region personal bookplates. 1860-1998
- 60 *Margarita Mašalienė.* Apie parodą *Prisiminus Gabrielės Petkevičaitės-Bitės pasauly*
- 61 *Margarita Mašalienė.* About the exhibition *Reminiscence of Gabrielė Petkevičaitė-Bitė's world*
- 61 *Margarita Mašalienė.* Žiniasklaida apie konferenciją ir parodą
- 63 *Margarita Mašalienė.* Mass media about the conference and the exhibition

8,46 Lt

Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės - Šilės
 viešoji biblioteka

b29478-2

